

106452

Értékű könyvek 2-3.

|VIII. 2—3 SZÁM.| 1895. MÁRCZ.—MÁJ. HÓ. [Egész sorozat 42—43. szám.]

PETŐFI-MUZEUM.

KÖTETENKÉNT 6 FÜZET.

SZERKESZTI ÉS KIADJA:

FERENCZI ZOLTÁN.

KOLOZSVÁRT.
NYOMATOTT GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSÉNÉL
1896.

— Megj. 1896. okt.-ben. —

PETŐFI-MUZEUM.

VIII. ÉVFOLYAM. 2-3. SZÁM.

1895. MÁRCZIUS - JUNIUS.

Petőfi eltűnésének irodalma.*

(Negyedik közl.)

V.

Most a költő eltűnésének irodalmában egy csaknem páratlannak mondható fejezethez érünk 1877-tel. Ebben az évben játszódott le a Manasses-féle országcsalás, mely sokkal kevésbé volna érdekes, ha nem volna annyira bizonyítéka annak az élő lelkesedésnek, melylyel nemzetünk fokozott érdeklődéssel kísér mindent, mi a költőre vonatkozik.

Ekkor a költő eltűnésének kérdése oly alakban lett a közérdeklődés tárgya, hogy a költő él, talán még él — szibériai fogságban; de ha nem él is, ott volt fogoly, Szibériában. Oly változat ez, mely nem egészen ismeretlen e kérdés irodalmában korábbi időből sem. Nem kell feledni, hogy ez évben folyt a török-orosz háború; hazánk érdeklődése a török s ellenszenve az orosz iránt, természetes talaj volt arra, hogy elhigyjünk akárminő képtelen mesét az orosz kárára, s hátha még ez a mese nem is volt oly képtelen! A kérdés t. i. oly formában került először forgalomba, hogy vajon nincsenek-e még mindig magyar foglyok orosz fogságban, a szibériai olombányákban, akár 1848/49, akár az 1863-diki lengyel felkelés óta s nem volt-e köztök Petőfi is?

Ilyenmő hír Szathmárról került ki először, hol egy Boros Sándor nevű, állítólag volt szibériai fogoly beszélte, hogy Petőfi a szibériai olombányákban raboskodik. Ez április havában történt, midőn a hírt a szathmári lap közölvén, bejárta a lapokat, melyek ezzel kapcsolatban fölhívták a magyar kormányt, hogy az esetleges magyar foglyok kiszabadítására tegyen lépéseket. Hegedűs József Nyiregyházáról ugyanekkor azt írta a *Nemzeti Hírlap*nak, hogy ő 1867 okt. 10-én Ároktőn találkozott oly emberrel, ki akkor került csak haza 1849-től szenvedett szibériai fogságából s szerinte még több száz honvéd maradt ott.¹

* L. még P.-M. VII. 1., 88. VIII. 9. 1.

¹ *Vas. Ujs.* 1877. 268. I. 17. sz.

Az érdeklődés ezzel föl volt keltve, a hír bejárta összes lapjainkat. A szathmári lap még két lengyelre is hivatkozott, kik szintén találkoztak Sziberiában magyar foglyokkal. Ekkor a közvélemény ezek kihallgatását követelte s egyszersmind elkezdtek a lapokban oly közlemények jelenni meg, hogy valóban voltak s vannak még mindig Sziberiában kiszabadítandó magyar foglyok; vannak, a kik tudnak rólok. Ilyenre hivatkozott az *Egyetértés*, mely szerint Szathmár-megyében még él (1877-ben) egy magyar ember, kinek honvédfiát 1849-ben Sziberiába hurczolták s az apja évenként nyújtott be hiteles adatokkal támogatott folyamodványt a belügy- és külügyminiszteriumokhoz; de választ sohasem kaphatott.

Ezzel kapcsolatban a *Budapesti Napilap* azt írta, hogy az 1863-diki lengyel fölkelésben is több magyar vett részt, mint br. Bornemisza, br. Nyáry és Varga ezredes, ez utóbbi csapatában számos magyar, kik majd mind orosz fogságba kerültek; közülök egy Bányász nevű saját sziberiai fogságáról könyvet is írt.²

E hírek alapján a Petőfi-társ. már 1877 május végén a Petőfi-kutatások érdekében kérelmet intézett a kormányhoz, mely e hírek kinyomozását azonnal elrendelte.³

Alig hogy az első homályos hírek szállongtak arról a lehetőség-ről, hogy Petőfi talán Sziberiába került, hol még életben lehet, május 20-dika körül Jókai egy *Phantasmagoria* című hosszabb költeményt írt és adott ki a *Honban*, az *Apostol* modorában, melynek eleje így szól:

Ha visszajönne!	S aztán a hírek szelletére
Ha a hihetien hír beteljesülne,	Megszállná a fehér czárt valami:
Mit visszatérő lelkek elhozának	És visszaadná újra őt nekünk
Egy más világból,	Miként az áldott szultán kincseinket
Hol tűz helyett jégből van a pokol,	A Corvinákat visszaadta.
Hogy most is él az, a ki legnagyobb volt	Viszontorlásul tromfra tromfot:
S nem alszik ott az	Harminczket Corvinára „egy“ Petőfit. ⁴
Emléktelen halom alatt;	
Hanem tör ólmot, ott a Koliván part	
Rettenetes bányáiban.	

Ezekre következett néhány nappal utóbb, jun. 3-dikán a Manasses-humbug, mely a költő eltűnésének irodalmával annyiban kapcsolatos, hogy Manasses, mint utóbb ő maga állította, Nagy-Váradon lévén 1873—75-ig fogva, a börtönben sokat hallott fogolytársaitól Petőfiről s ezek közt olyanformát is, hogy a ki róla bizonyost tudna, jutalmat is kapná; már pedig a rabok csak onnan tudhattak erről, hogy a lapokban az ismételt tárgyalásokra itt-ott figyelmesek lettek. Onnan kikerülve, darabig hallgatott Petőfiről; elébb csak arczképével ismerkedett meg N.-Váradon egy kirakatból s 1877-ben A.-Szovátra kerül-

² *Vas. Ujs.* 1877. Magyarok sziberiai fogs.-ban és Petőfi. 24. szám 374. lap. V. ö. *Budapesti Napilap.* 1877. 119. sz. és *Kelet.* 125. sz. (jun. 5.)

³ *Kelet.* U. o. 120. sz. *Vas. Ujs.* 21. sz.

⁴ Egészen *Magyar Polg.* 1877. 116. sz. máj. 23., a *Hon* pünkösti számából.

vén, ott kezdett először Petőfiről beszélni. A hír aztán a *Magyar Polgár* útján forgalomba jött. Ugyanis 1877 máj. 22-én M. J. kolozsmegyei birtokos közölte N—s-sel, e lap munkatársával, hogy Alsó-Szováth községében egy Manasses Dániel nevű ember került haza pár nappal a pünkössti ünnepek előtt, ki még az 1848/49-iki szabadságharcban eltűnt s róla oly hírek szárnyalnak, hogy azóta a sziberiai olombányákban volt fogoly s mint ilyen, találkozott Petőfivel is. Ekkor ő fölkerlte máj. 23-án Kolozs-m. főispánját, hogy Manassest hallgattassa ki. Így jelent meg a *Magy. Polgár* jun. 3-diki számában (reggeli lap) az első, még óvatos közlemény napi hír alakjában, midőn Manasses kihallgatása már el volt rendelve.

Hallott-e valamit Manasses a sziberiai fogságban levő magyarokról, kikről a lapok már megelőzőleg egyet-mást írtak? — nem tudjuk; de igen valószínű. És noha ő még olvasni sem tudó, sőt nagyon alacsony észbeli képességű ember volt, turfangosságával, mely rendesen a műveletlenséggel arányban szokott állani, mintegy a legjobb időben fogott a Petőfiről szóló híreszteléshez, mely az akkori hangulatban könnyen megérthető országos érdeklődésre talált.

Ekkor Komis Lajos, a mocsai járás szolgabírája, még mielőtt e tárgyban a kiadott rendeletet megkapta volna, jun. 7-én Manassest kihallgatta s a jegyzőkönyvet azonnal beküldte Gyarmathy Miklós kolozsmegyei alispánnak s így jelent meg ez a kolozsvári lapokban. E jegyzőkönyv kivonatos tartalma a következő:

Ő jelenleg 48 éves. Eltávozott Alsó-Szováthról 1849 máj. 24-én, mint a 67. zászlóaljhoz besorozott honvéd s Csik-Szeredában megsebesülvén, 9 hétig kórházban feküdt. Így került ő 200 más beteg társával a muszkák kezébe, kik Bukarestbe, onnan Pétervárra vitték, hol 5 évet dolgozott az olombányában. Ekkor 1854-ben a Badenczok 8. ezredbe sorozták, hol 1877 jan. 23-ig szolgált s elbocsátották január 24-én 385 frt útiköltséggel. Még az nap hajóra szállván, a jeges tengeren Észak-Amerikába, onnan 3 havi út után Velenczébe, onnan vasúton Bécsbe értek, honnan ő 3 napi veszteglés után 5 frt úti segélylyel Kolozsvárra s máj. 10-dikére Szováthra haza ért. Vallomásában elmondott egy csomó képtelen helynevet, a hol tartózkodott, kapott 1854ben két sebet a jobb kezén és feje balfelén, meg tudta mondani, hogy Pétervárt 2775-öd magával volt fogoly, kiket szétosztottak, de vele 482-en maradtak még.

Itt jön aztán a Petőfire vonatkozó rész. Midőn ő Pétervárról haza indult, még többen ott maradtak, kik közt 9-et a műveltebbek közül, 9-et a nép osztályából tartózkodás szerint is megnevezett. A mint értesült, ezek is indulóban voltak hazafelé s köztök volt egy Petőfi nevezetű, mivel többször személyesen beszéltem, — mond ezek során — hozzávetőleg kora 60 év felé jár, ki magát nős és gyermekesnek mondotta Magyarországon. Ezen úri ember nem volt beosztva a hadseregbe, hanem előbb az olombányában mint munkás, később ugyanott mint felügyelő volt, kit azon minőségben ott is hagytam.

Megnevez aztán párt, a kik vele Kolozsvárra jöttek; a Pétervárt

maradottakról azt mondta, hogy szintén el fogják őket bocsátani s »a megnevezett künlevők közül eljövetelekor bányamunkán maradtak: *Petőfi*, Kiss István, Nagy Gábor, Tóth Sándor Déváról, Kis Ferencz, Pataky Sándor és Nagy Ferencz stb. stb.« Pétervárról elindultak 285-ön, közülök vagy 100-an Olaszországban maradtak, előtte ismeretlen okból, a többiek Bécsig jöttek s onnan széteszlottak. Mindnyájan orosz útlevelet kaptak, volt neki is; de Mócson egy Nagy Ferencz nevű írni tudó emberrel kérvényt íratott a belügyminiszteriumhoz valami szolgálatért s ehhez csatolta.⁵

Ez a tartalma azoknak az óriás hazugságoknak, melyekkel Manasses fölverte, mondhatni az egész ország nyugalma, sőt a külföldi lapok némelyike is a legnagyobb érdeklődést árulta el s a *P. N. Ź.* vezércikket írt róla, melyben Oroszországot a népjog teljes lábbal-tapodásával vádolja, ha ezek igazak.⁶

Azonban Manasses (és nem Monosses) maga sem tudta, hogy milyen port ver föl. Útleveléért a *Vasárnapi Újs.* azonnal kérdést tett a belügyminiszteriumhoz s kült, hogy kérelme oda nem ment be;⁷ Kolozs-megye alispánja pedig tüstént elrendelte Manasses behozatalát, hogy ő maga személyesen hallgassa ki. A lapok emítvén továbbá egy Mierniczky nevű lengyel nevét, ki szintén szibériai fogságban volt 1863 után, őt a *Petőfi*-társ. jun. 10-én kihallgatta zárt ülésben, ki azt vallotta, hogy 5 évig volt Szibériában, de semmit sem hallott *Petőfiről* s az egész hír koholmány; mert a szibériai foglyok írhatnak levelet s ő is bizonyára írt volna; e mellett ha mint fogoly, az oroszok kezébe került volna, mint volt honvédet kiszolgáltatták volna Ausztriának.⁸ Azonkívül ő ismerte *Petőfit* látásból; mert látta 1848-ban, mielőtt Bemhez utazott s ő is honvédtiszt volt 1848/49-ben a lengyel legióban; a költő neve már akkor világhírű volt s ő bizonyára hallott volna róla, ha Szibériában lett volna, már csak azért is, mert a költő, mint ismert lengyelbarát, bizonyosan érintkezett volna lengyelekkel.⁹

Még mielőtt megtörtént volna Manasses kihallgattatása Kolozsvárt, természetesen a magyar lapok mindenike mérlegelte a lehetőség és valótlanság szemerkéit s noha épen a *Petőfire* vonatkozó részt méltó kritikával fogadták is; azt senki sem tehetvén föl, hogy Manasses egész előadása szemenszedett hazugság, annyit mindenki elhitt, hogy magyarok még mindig vannak orosz fogságban. Ennek hatása alatt Helfy Ignác az országgyűlés 230-dik ülésén, jun. 14-én interpellatiót is intézett az akkori belügyminiszterhez, Tisza Kálmánhoz. Az utóbbi napokban, mond Helfy az interpellatio indokolásában, az

⁵ A kihallg. jegyzőkönyv szöszerint közölve *Kelet.* 1877. 131. szám. *Magyar Polgár.* U. o. jun. 11. Reggeli lap. *Petőfi é. l.* Kivonatban *Vas. Újs.* 1877. 24. szám. *Magyarok szibériai fogságban és P.*

⁶ *Magy. Polg.* 136. sz.

⁷ U. o. 375. l.

⁸ *Kelet.* 123. sz.

⁹ Mierniczky nyilatkozata megjelent a *Pester Lloyd*-ban. I. *Kelet.* 136. szám *Él-e Petőfi?*

a megdöbbenő hír járta be a sajtót, hogy 1849-ben az oroszok számos magyar polgárt hurczoltak el, egyik részöket bányamunkára, másik részöket fogságra ítélve s egy harmadik részt az orosz hadseregbe sorozva. »Hír szerint ezen szerencsétlen honpolgáraink között volna Petőfi Sándor, hazánk nagy költője is.« Ő ugyan nem tulajdonít e híreknek nagyobb fontosságot s Petőfire nézve épen nem; mert nem tartja hihetőnek, hogy oly világhírű név annyi éven át elrejtve maradjon s nem bírja elhianni a többire nézve sem, hogy az orosz kormány a népjogot annyira megsértse. Tekintve azonban a híreket, a Manassesféle vallomásról a jegyzőkönyvet s a közvélemény nyugtalanságát, »kötelességemnek tartottam — mond — fölhozni e tárgyat a képviselőházban azért, mert a mi Petőfi Sándort illeti, az nemzetünknek oly kincse és egész Európa által elismert oly lángész, miszerint, ha róla ily hír fölmerült: méltó, hogy a nemzet képviselete ráfordítsa figyelmét. (Helyeslés.) Nem tagadja, hogy a mi Petőfi Sándort illeti, nem lehet nem roszalni, hogy 1867-ben, midőn a magyar kormány a kormányzást kezébe vette, nem jutott azon gondolatra, hogy kérdést intézzen az orosz kormányhoz: vajon azon időben és azon idő óta nem jutott-e valami tudomására Petőfiről, kiről csak azt tudjuk, hogy az oroszok ellen harczolt élete utolsó napjaiban. De eltekintve ettől és eltekintve a név és alak nagy fontosságától, ha csak egyetlenegy magyar állampolgárról állana is az, hogy ő ott volt és raboskodott 1849 óta, a mint állítatik azon jegyzőkönyvben, mely Erdélyben lett felvéve (melyet Erdélyben vettek föl): meggyőződése szerint ez elegendő arra, hogy a kormánynak kötelességévé tétessék erélyes intézkedéseket tenni, hogy a tényállás kideríttessék, és a mennyiben a hír igaznak bizonyulna, ünnepélyes elégtételt követelni az orosz kormánytól. Hogy erre alkalmat szolgáltatssak, bátor vagyok a következő interpellatiót intézni a belügyminister úrhoz (olvassa):

Interpellatio a t. belügyminister urhoz.

Szemben azon legújabbán fölmerült hírekkel, melyek szerint az 1849-ben ránk tört orosz hadseregek hazájokba visszatérve magokkal hurczoltak nagy számú magyar állampolgárokat, kiket részint fogságra, részint bányamunkára ítéltek, részint pedig az orosz hadseregbe soroztak, s hogy ezek közt, nevezetesen a Sziberiában raboskodók között léteznék nagy költőnk, Petőfi Sándor, kinek nyomtalan eltűnését a nemzet 28 év óta gyászolja, kérdem a t. belügyminister úrtól:

Tett-e valami s minő lépést e hír való- vagy valótlanságának kiderítése iránt?

S ha eddig még nem tett: szándékozik-e rendelkezésére álló minden eszközt felhasználni a végett, hogy a tényálladék mentül előbb kideríttessék s a mennyiben ez a felmerült híreknek egészben vagy csak részben bár megfelelőnek bizonyulna: intézkedni, hogy honfitársaink haza kerüljenek, s hogy a népjog ily durva kegyetlen megsértése kellőleg megtoroltassék?

Kérem, méltóztassék ezen interpellatiót a belügyminister uralra közölni.

Elnök: Közöltetni fog a belügyminister ural.

Tisza Kálmán belügyminister: A t. képviselő ur ez utóbbi interpellációjára, ha a t. ház méltóztatik megengedni, mindjárt felelek. *(Halljuk!)* Az interpellatiók száma különben is már oly nagy, hogy nem szeretném ezek számát egygyel is szaporítani, a midőn arra igen egyszerűen és röviden megadhatom a választ.

Részemről, midőn ezen hír újabban felmerült, — bár magam is azon leverő meggyőződésben vagyok, hogy a hírek legalább Petőfire nézve álhírek; de épen azért, hogy nyomába jöjjünk annak, van-e valami és minő alapja van annak, a mit egyik másik ember az országban beszélt: intézkedtem az iránt, hogy ott, hol az illetők tartózkodnak, az ügy megvizsgáltassék. *(Helyeslés.)* Eddig azonban még nem kaptam jelentést; addig pedig azt gondolom, míg legalább valószínűleg elő nem állittatik a dolog, további lépéseket tenni nem lehet, mert csakugyan minden kósza hirt és mende-mondát nemzetközi fel lépés tárgyává tenni lehetetlen. *(Helyeslés.)*

Ez az, a mit a képviselő urnak válaszolhatok, ismételvén, hogy addig, a mig megtudjuk: van-e valami alapja a dolognak, az intézkedéseket megtettem. Ezt pedig kötelességemnek tartottam megtenni egyfelől azért, hogyha csakugyan van valami alapjuk e híreknek: meg lehessen tenni a szükséges intézkedést; de szükségesnek tartottam másfelől azért is, mert az szintén érdekünkben van, hogy alaptalan légből kapott hírek által a közvélemény félre ne vezettessék, mindkét okból megtettem az intézkedést s rajta leszek, hogy a dolog miben léte iránt minél előbb biztos értesülést szerezzek. *(Általános helyeslés.)*

Helpy Ignác: Én teljesen megnyugszom a minister ur nyilatkozatában; ámbár azt hiszem, hogy nem volna valami nagy föllépés, ha a külügyministerium utján kérdést intéztetne az orosz kormányhoz: van-e erről tudomása. Egyébiránt, ha a minister ur már megtette a lépéseket, megnyugszom benne, csak arra kérem a t. minister urat, hogy azon esetre, ha a jelentések beérkeznek és a kormány tájékozva lesz a dologról, méltóztassék a házat értesíteni.

Elnök. A ház ez alkalommal a választ — úgy vélem — tudomásul veszi. *(Helyeslés.)*

Mig a várakozás napjai folytak, N—s, a *Magyar Polgár* munkatársa, Hory Bélával, a *Hon* tudósítójával, kiment Felső-Szovátra s Manassest magokhoz kérve, elbeszéltették vele élete történetét s ezt egész terjedelmében kiadták a *Magyar Polgárban*, melynek tartalma lényegileg megegyezik a jegyzőkönyvben foglaltakkal. Csakhogy itt többet mond. Ekkor már Petőfivel, állítása szerint, Brassóban is találkozott, hová Szebenből vitték s a jobb kartöve volt megsebesítve. Leírta alakját, kinézését is s általában sokat beszélt róla, mindegyre visszatérve rá. Azt mondta, hogy három évig takarítója volt az olom-*(v. miféle)* bányában s akkor már meg tudta keresztnevét is mondani. Igen; mert kihallgattatása óta elég ideje volt kérdezősködni s nem is mulasztotta el. Így mindinkább belebeszélte ő is magát abba, a mit mondott. Meg kell még róla jegyezni, hogy ő haza menvén, beállított

testvérehez, ki holtak tudta s nem akarta hinni sem ő, sem ismerősei személye azonosságát. De ő úgy el bírta, gyakran a legbizalmasabb, legbensőbb adatok közlésével hitetni azt, hogy ő az eltűnt testvér, hogy bátyja kihalította földbirtokából az őt megillető részt s visszaadta.¹⁰

Pár napra ezek után Gyarmathy alispán kihallgatta Manassest jun. 19 - 21-ig Kolozvárt a megyeház gyűléstermében nagy közönség jelenlétében, melyen párszor e sorok írója is jelen volt.¹¹ Megvallva az igazat, rám a legelső pillanattól fogva egy nagyon is közönséges országcsaló benyomását tette, ki azt képzelte, hogy ha Petőfiről jókat hazudik s elhiszik, valami jutalmat kap. Ezért ment mindinkább bele a Petőfi-históriába, mikor látta, hogy ez tetszik leginkább. Egyébként a márcz. 19-diki első kihallgatáson tűrhető logikával tudta előadni, hogy Brassóban a kórházban Petőfi is a sebesültek közt volt, ki azért tűnt fel nekik, mert az egyetlen tiszt volt köztök; kiszabadulással biztatta őt és társait, míg aztán őt is elhagyta a remény. Azonban már ekkor alapos gyanú keletkezett ellene. Első sorban is hozzáértők kísüdtöttek, hogy oroszul nem tud, hogy a helynevek s az oroszokul mondott többi szavai nem léteznek az orosz nyelvben, csak saját találmányai s hogy beszél ugyan valami zagyva, olasz szókkal is kevert szláv nyelvfélét, de semmi esetre nem orosz. Még az nap d. u. kísült az is, hogy nem is Manasses, hanem Pap János a neve, legalább szerepelt e néven is s egyik tanú, Márkovics Sándor leplezte, hogy egy évvel előbb Ördöngös-Fúzesen látta, neve a karjára van tetovirozva, a mi valónak is bizonyult; Fúzesen meg is házasodott, de feleségétől megszökött s úgy ment Szovátra, hol hitelt adtak neki. Kísült az is, hogy az a Vizi Ferencz, kiről azt mondta, hogy együtt érkeztek haza s ez Koronkára ment, vele egy és ugyanazon személy; Mócsról megírták, hogy onnan kérelmet a miniszteriumok egyikéhez sem küldött; egy távirdatiszt, Székely István, ráismert, hogy 1870-ben Czika György név alatt Kis-Kapus környékén tartzkodott s számos csalást és lopást követett el, honnan, midőn rajtakapták, megszökött. Duha Gerő, szamosújvári közjegyző előadta, hogy nála áprilisben járt s mint ördöngös-fúzesi illetőségű, sürgette apja hagyatéka lejárását; Nagy Nándor vendéglős mint székely munkást látta 1868-ban a keleti vasútnál; Kozma Ferencz Sz.-Keresztúrról levélben írta meg, hogy az általa megnevezett egyén, Barla Miklós ott nem létezett; rábizonyították, hogy a 68-ik zászlóaljbán nem szolgálhatott, mert az nem is volt soha Erdélyben; kísültek továbbá rá egyéb csalások vagy csalási kísérletek, melyekért N.-Váradon 3 évig be is volt zárva. Már 20-dikán teljesen le volt leplezve, noha hazudozásait még mindig merészen folytatta egész e nap d. utánjáig, midőn az összes tanúkkal szembe állítva, legalább annyit elismert, hogy már

¹⁰ Jun. 17. Reggeli lap. 12. sz. Kelet. 137. sz. *Él-e Petőfi?*

¹¹ A kihallgatás jegyzőkönyveit l. *Magyar Polgár*. 1877. 139, 21 (reggeli lap), 140, 141, 22 (reggeli l), 23 (reggeli l) sz.

1876 októberében hazajött s megelőzőleg Ördöngös-Füzesen csakugyan tartózkodott, hol az ismert családokat akarta elkövetni.

Vége, midőn már amúgy is le volt leplezve, jun. 21-én maga önként vallomást tett s beismerte, hogy az Ördöngös-Füzesen szerepelt Pap János, a kis-kapusi Czika György, a kőrösfői Antal István, a N.-Váradon bezárt Pető István sat. mind ugyanő s mindenütt arra törekedett, hogy családi titkok birtokába jutásával itt-ott magát 1848/49-ben elveszett rokonnak fogadtatva el, némi birtokhoz jusson. Az a gondolat, hogy Petőfiről hazudozzék, először N.-Váradon, a börtönben (1873—75.) fogamzott meg fejében. Rabtársai t. i. sokat beszéltek róla, hogy senki sem tudja, élő vagy halott? s a ki róla valami bizonyosat tudna, bizonyosan meg is jutalmaznák. Legelőször Petőfi képét Váradon, egy kirakatban látta s Szováton kezdett róla legelőbb hazudozni Sala Sámuelnek, ki kérdezősködött tőle, hogy merre járt. Petőfit különben sohasem látta, Oroszországban nem is volt s az egészről csak az igaz, hogy Csikszeredából az oroszok csakugyan elvitték Oláhországba, de ő a Duna mellől megszökött.

Ezzel Manassest átadták a büntető törvényszéknek.

Ez Manasses hazugságainak rövid története, melyek alkalmasok voltak lázba hozni egy egész ország sajtóját és közvéleményét.

Önkéntelen a kérdés, hogyan sikerült neki ez annyira és olyan jól? Hiszen Manasses egy nemcsak teljesen míveletlen paraszt volt; de e mellett majdnem a legcsekélyebb fokú értelmi képesség birtokosa; egy kis, összenyomott, csúcsos fejű, előre nyúló álcsontú ember, cigány-fekete arczczal, téveteg, bizalmatlan, majdnem együgyű nézéssel. A felelet igen egyszerű. Épen azért sikerült neki; mert a szélhámosság oly nyomorú külsőben jelent meg, hogy senki sem bírta elképzelni, hogy épen ilyen alakot is ölthessen. Ez mintegy kezessége volt igazmondásának s ez volt mindenkinek az első benyomása. Másik az, hogy a siberiai magyar foglyokban való hitre elé volt már készítve az ország közvéleménye s így természetesen, öntudatosan ment belé a durván kivetett hálóba, melyet oly nagygyá épen az a fontosság tett, melyet neki mindenki tulajdonított. Midőn aztán világos lett a csalás, mindenki vagy ámult rajta, hogy mint ült fel vagy pedig azt mondta, hogy előre tudta. E mellett éppen a kérdezősködés, firtatás vezette Manassest részben arra, hogy mit kell mondania. A kérdések megtanították a feleletet lényegére; mert azt sohasem kell feledni, hogy pszichologiailag érdekes, de különben természetes túlnemény, hogy a ravaszság, furfangosság rendszeren a legalsóbb rendű értelmi képességgel párosul. Mentől nagyobb a felfogó ész, annál hátrább s összébb szorúl emez, e lényegében állati vonás, mely nem egyéb, mint a létfentartás egyik eszköze, a létért való küzdelemben egyik fegyver s jellemileg az emberben nem más, mint kicsiségének, gyarlóságának, tehetetlenségének öntudatlan beismerése. Ezért legkönnyebb a legeszebbeket, a legerősebbeket rászedni.

Azonban az a zaj, melyet Manasses az egész országban okozott, oly hamar csalásai leleplezésével még nem csillapult le s általános

volt az ohaj, hogy noha már 28 év múlt is el, a kormány ne hagyja abba azon kutatásokat, melyeket a költő eltűnéséről már megindított az adatok egybegyűjtése végett.

E mellett megint megindultak a legkülönbözőbb közlemények Petőfi haláljáról. Még a *Narodni Noviny* nevű tót újság is foglalkozott vele, mely szerint megsebesülése után Varga Zsigmondhoz vitték s ott halt meg; ezután került a Heydte által ásott közös sírba. Így írja Székács M. a nevezett lapban.¹²

Érdekesebb ennél az, hogy miként a *Vasárn. Újs.* írja, számos levél érkezett hozzá az ország minden részéből, melyeket azonban, új adat nem lévén bennük, félretett. Közölt azonban egyet Új-Székelről Murvai Sámuel birtokostól, mely az illető hosszas kutatásainak credményeit adja elé s a következőket tartalmazza. Petőfit a kozákok Bem kocsija elrablásakor a csata végén annyira megsebesítették, hogy csaknem halva maradt a héjasfalvi határon. Eltávozván az ellenség, magához tért s bemászott Héjasfalvára egy Lapadat Nyikuláj nevű oláh telkére s bebújt egy csomó szalmahulladékba. Ezt megtudta reggel egy Vonicza Tódor nevű oláh, kivonszolta onnan s boszújában, hogy a magyarok őt is meghurczolták, mondván: »várj, én is boszút állok«, a sebeiben nyögő Petőfit agyon verte s a kapúba kidobta. Ennek még élő szemtanúi Héjasfalván: Gergely János 60 éves, Lapadat Nyikuláj és Fodor István 53 éves lakosok. A holttestet aztán onnan egy héjasfalvi Lőrincz Samu nevű ember egy másik (ismeretlen) társával fölvette és eltemette Héjasfalva alsó vége déli részén egy kis patak partján, az ú. n. Nagy Zsigmond luczernása belső felében; a sír helye akkor eléggé látszott s még most is látható. Mindez eddig azért nem került napfényre, mert Gergely János Oláhországban volt, csak e tavaszon tért haza s ezek az írástudatlan emberek kevésbe is vették; de tisztán állítják az elmondtakat.¹³

Ez volt az a nevezetes hír, mely főleg azóta annyi tintát fogyasztatott el, melyről azonban már akkor azt írták a *M. Polgárnak* Héjasfalváról, hogy az ilyenek híresztelői ezt csak haszonlesésből teszik; azt hiszik, hogy ha régi honvédsírt felásnak s a csontokat Petőfié gyanánt mutatják fel, pénzt kapnak. Gergely János, ki 1875-ig Héjasfalván lakott, sohasem híresztelt affélet, csak most, hogy Oláhországból újra visszakerült, beszéli őket.¹⁴

E hírekre a *Neue Temesv. Zeitung*ban egy igen helyes irányú közlemény jelent meg, mely szerint Petőfi ott volt a segesvári csatában s utána többet sohasem látták magyar csapatnál. Tehát vagy fogságba kellett kerülnie vagy elesett. Azonban az oroszok minden foglyot átadtak br. Heydte osztrák hadseregi biztosnak, ezek közt pedig a költő nem volt; világos, hogy elesett. Erre nézve előadja a csata menetét, és pedig orosz részről. A költő elestéről ezeket mondja: Fehértemplomtól (talán Fehéregyháza?) Ördögfalváig csak két katona

¹² Kelet. 153. sz. 1877.

¹³ Vas. Újs. 30. sz. Kelet. 172. sz.

¹⁴ Vas. Újs. 509. l.

holtteste feküdt, az egyik egy osztrák sütő-egyenruhájú katona, másik a feleuton, a szökő kúttal majdnem átellenben 3–4 öltre az országúttól. Ez utóbbi mellett iratok voltak; ezek egyike b. Kemény Farkas, egy másik b. Stein jelentése; alattok zsinigre fűzve babérkoszorúk és rendjelek feküdtek.

Heydte oda lovagolt az iratok miatt föltűnő halotthoz. A halott hátán feküdt, halálát dzsidaszúrás okozhatta s a középnapagságnál kisebb és sovány volt; arcza sárgás, haja és hegyes szakála fekete. Kabát és csizma nem volt rajta, csak fekete nadrág és finom ing. Petőfire vonatkozó irat nem volt nála, lehet, hogy ezek a róla lehúzott kabátban voltak. A holtakat br. Heydte rendeletére a segesvári tanács temetteté el s midőn Heydte két nappal utóbb Sz.-Keresztúr felé lovagolt, e hulla helyén frissen fölhantolt sírhalmot látott. Talán az öregebb buni lakosok meg tudnák a sír helyét jelölni, mond a czikk. Később br. Heydte ezt honvédtiszteknek elmesélvén, ezek azt mondták, hogy a hulla a leírás szerint Petőfié lehetett s hogy Bem csak neki adhatta át a holttest mellett talált iratokat és rendjeleket. Ez az a halott, kiről Lengyel leírásában is szó van némi módosításokkal; mert ő is b. Heydtera hivatkozik.¹⁵

Ferenczi Zoltán.

Petőfi „Dicsőséges nagy urak“ kezdetű költeménye.

Petőfi e költeményét Jókai tartotta meg emlékünkbén, ő szólt róla *Az én kortársaim* című korrájában először az irodalomban, mely egyidejűleg jelent meg a *Kisf.-társ. évlapjaiban* (VII. k.) s az *Ustökösben* (1872). Szerinte a költemény márczius 15-dike után pár nappal született, a sajtó-cenzura eltörlése után. »Hanem a főrendek oda fen Pozsonyban még mindig nem akartak róla tudni, hogy mit kíván a magyar nemzet, — írja Jókai. Ekkor írt P. egy verset, mely e sorokkal kezdődik:

Dicsőséges nagy urak, hát hogy vagytok?
Nem viszket-e egy kicsit a nyakatok?

végződik aztán így:

Vasvillára velök, az(u)tán szemétre!
Ott egyék meg őket kutyáink ebédre!

S a mi e kettő között esett, az valami irtózatos, daemóni költészet! Pokol sötétjén átvillámló pokoli tűzsugarak!«

Midőn azonban a költő felolvasta versét a Pilvaxban a közvélemény asztalánál, Jókai tanácsára a lámpa lángjánál elégette. De nem veszett egészen nyoma; mert a jelenvoltak egyike megírta Pozsonyba

¹⁵ *Polit. Ujdons.* 1877. 36. sz. aug. 22.

¹ Hibásan id. 2 sor.

a tartalmát s ott egyszerre híre ment, hogy Petőfi Dózsa Györgyöt akarja utánozni s 40.000 legyveres por élén tanyáz a Rákoson. Ez utóbbit a költő maga is említi *Lapok P. S. naplójából* cz. röpiratában 1848. márcz. 24-dikéről. »E remegés órájában lép be Széchenyi István az egybegyűlt főurak közé s e szavakkal kezdi üdvözlését:

Dicsőséges nagy urak, hát hogy vagytok?

A főrendek még az nap egy szó ellenvetés nélkül elfogadták a követti tábla határozatait. De, teszi hozzá Jókai, a vers után sokat kutattak még, a Kuthyféle kutatás is, melyről volt szó folyóiratunkban, ezért történt.² De ekkor már a költemény meg volt semmisítve; egyedül Sükei Károly tudta, kinek oly csodás emlékezte volt, hogy egy hallásra meg bírta tanulni; de ő 1872-ben már nem élt.

Ennyit írt Jókai a fentebbi helyen. Midőn azonban cikke az *Üstökös*ben megjelent, Békéssy Károly, ki a költemény kéziratára az erd. muz.-egylet könyvtárában ráakadt, beküldte Jókainak, a ki az *Üstökös* 12. számában kiadta s ekkor jelent meg először. Azt mondja Jókai: »A költemény u. az, melyet Petőfi előttünk felolvasott. Most már elvesztette az gyűjtő hatását; a költemény második felének nemes békülékeny hangulatában kiengesztelve találjuk az első versszakok szilaj kitéréseit; de ismerve az akkori idők hangulatát, a kétes helyzetet, ma is helyesnek találok Petőfinek azon elhatározását, hogy a költeményt közre nem bocsátotta.«

Most Baróti Lajosnál *Petőfi költeményeinek első kritikai kiadásáról* című becses cikksorozatában (*Egyet. Phil. Közl.* 1894 s külön nyomtatásban is) azt olvassuk, hogy a költeménynek nem csak ez a kézírata maradt meg; hanem megmaradt Egressy Gábor szavalókönyvében is, ki oda sajátkezűleg írta be a 91-dik lapra, hol címe: 1848. márczius II., mely cím egyszersmind világot vet a költemény eredetének idejére. E szavalókönyvben Petőfinek még 27 költeménye van leírva, *Amagyar ifjakhoz* című a költő kezeírása volt, a többi Egressyé, amaz utóbb Egressy Fáy Andrásnak adta emlékül. Ez a szavalókönyv jelenleg id. Szinnyi József tulajdona, ki Papp Miklós hagyatékából vette meg Kolozsvárt. Hozzáteszi Baróti, hogy a költemény kézírata megegyező az erd. muz.-egyleti kézirat szövegével, csak hogy a sorok így vannak írva:

Dicsőséges nagy urak! hát
Hogy vagytok? etc.

Megjegyzendő, hogy mint az erdélyi muz.-egyleti kéziratból alább közlendő szöveg mutatja, ebben is így vannak írva a sorok, kivéve azt, hogy a 11 tagú sorokban a harmadik s külön sorba írt ütem nincs nagybetűvel kezdve. Ugyanott azt írja még Baróti: »Alaptalan Jókai azon állítása is, hogy Petőfi e versét az ő tanácsára megsemmisíté. Az *Üstökös* 1872. évfolyama (135. l.) az erd. muz.-ban levő kézirat nyomán közölte e költeményt. E kézirat hihetőleg Egressy szavalókönyve után készült másolat.«³ E két megjegyzés közül egyik

² P.-M. III. 169. l.

³ *Egyet. Phil. Közl.* 1894. 508. 881. l.

sem áll. P. akkor, midőn felolvasta, csakugyan megsemmisítette az eredeti kéziratot. Ez bizonyos; Jókainak erre jól kell emlékeznie. Viszont írhatta P. e költeményét márcz. 11-én; de hogy nem előbb, mint a márczius 15-dike után közvetlenül következő napok egyikén olvasta fel, nem kétséges. Jókai erre is jól emlékszik. Egressynek hihetőleg utóbb ő diktálta le. Végül az erd. muz.-egyleti másolat nem készült az Egressy szavalókönyve alapján; mert ez csak 1878-ban került K. Papphoz, midőn Egressy Ákos holmiját ellicizálták a kolozsvári tanácsház előtt, melynek magunk is tanúi voltunk s pár olcsóbb dolgot vettünk is belőle. Ez a kézirat, *noha nem Petőfitől ered*, egykorú s a muz.-egylet birtokába Br. Apor Károly adományával került, ki az 1848/49 évekre vonatkozó gyűjteményét az erd. muz.-nak adta s ebben Petőfi költeményei közül többnek megvan a másolata, melyek közül csak egy ered a költő kezétől, *Füliához* című, melyet szintén lesz módunkban közölni. Abban különben egyetértünk Baróttal, hogy a költemény szövegének hiteléhez kétség nem férhet. A mi kéziratunk szövege, mely czímtelen, itt következik:

Dicsőséges nagy Urak! hát . . .
 hogy' vagytok?

Viszket-e, — ugy egy kicsit a'
 nyakatok?

Új divatú nyakravaló
 készül most

Számotokra — — nem cifra, de
 jó szoros.

Tudjátok e, mennyit kértünk
 titeket?

Hogy irántunk emberiek
 legyetek?

Vegyetek be az emberek
 sorába

Rimánkodott a' szegény nép!
 's hijába . . .

Állatoknak tartottátok
 a' népet,

Hátha most mint állat fizet
 tinéktek?

Ha megrohan, mint vadállat
 bennetek,

'S körmét, fogát véretekkel
 festi meg?

Ki a' síkra a' kunyhókból
 miljomok!

Kaszát, ásót, vasvillákat
 fogjatok!

Az alkalom maga magát
 kínálja

Ütött a' nagy boszuállás
 órája!

Ezer évig híztak rajtunk
 az urak.

Most rajtok a' mi kutyáink
 bizzanak!

Vasvillára velök, aztán
 szemétre,

Ott egyék a' kutyák őket
 ebédre!

Hanem — mégse! — atyafiak,
 megálljunk!

Legyünk jobbak, nemesebbek
 ő nátuk;

Isten után legszentebb a'
 nép neve,

Feleljünk meg becsülettel
 nékie!

Legyünk nagyok, a' mint illik
 mi hozzánk,

Hogy az Isten gyönyörködve
 nézzen ránk,

'S örömében mindenható
kezével
Fejeinkre örök áldást
tetézzzen.

Felejtük az ezer éves
kínokat!
Ha az ur most testvérenek
befogad,
Ha elveti kevélységét,
czimerit,
'S tellyes egyenlőségünk' el
ismeri.

Nemes Urak! ha akartok
jöjjetek,

Itt a' kezünk, nyujtsátok ki
kezetek,
Legyünk szemei mindnyájan
egy láncznak,
Szüksége van mindnyájunkr' a'
Hazának!

Nem érünk rá várakozni,
szaporán! —
Ma jókor van, holnap késő
lesz tafán.
Ha bennünket még mostan is
megvettek —
Az Ur isten kegyelmezzen
tinektek!!!

Ferenzi Z.

Petrovitsék Félegyházán.

(Első közlemény.)

I.

Elégge köztudomású dolog, hogy Petőfi szülei 1824—30-ig, két hároméves időszakban voltak Félegyházán a városi mézárszék bérlői s ott időzésök részletei, a költő gyermekkora, néha a legnevetsege-sebb mendemondákkal együtt, melyek közt nem a legutolsó, hogy a költő Félegyházán született is, számtalanszor le voltak írva. Ezek ismétlése nem is tárgya e soroknak; tárgya lesz közölni azon hivatalos adatokat, melyeket sajátkezűleg írtunk ki a főtebb említett bérlői viszonyról Félegyháza városa levéltárából.

E hivatalos okmányok szerint Petrovits István Félegyháza mézárszékét, mint akkor kis-kőrösi székarendás, de szabadszállási lakos, 1824 jul. 29-én »licitación« bérelte ki 1824 nov. 1—1827 nov. 1-ig, évenként 550 vfrton. Az erről kötött szerződés szószertint így szól:

Mi N. N. szabad Kis-Kun-Félegyháza városa ord. Birája és Tanácsa adjuk emlékezetül mindeneknek az kiknek illik: hogy a folyó 1824-ik esztendei Julius holnapnak 29-ik napján itt helyben tartatott köz beneficiumok licitatioja alkalmasosságával városunk mézárszékbeli jövedelmeit az 1824/25, 1825/26 és 1826/27, három egymás után következő esztendőkre, szabadszállási lakos, azonban most kis-kőrösi székarendás Petrovics Istványnak, esztendőnként fizetendő Ötszázötven vczédulabeli forintokban árendában kiadtuk légyen, olly módal: hogy

1. A pactált summát négy ángáriában, jelesen az utolsó ángáriát is mindenkor előre városunk közcassájában, minden nehézség nélkül befizetni tartozzon.

2. Az árendával folyni szokott adót, valamint más rendkívül való országos subsidionális terheket is viselni mulhatatlanul köteles leszen.

3. A mézsárszékek adminisztrációjához Ferencszállásán adatik 85 jugerum kaszáló, a már eddig használt s kihatított darabban, a város tanyáján pedig 25 jugerum szántóföldök.

4. A vágómarhának járása 120 darabig a ferencszállási ökörcsorda járásban engedtetik a vágó juh s bárányokkal együtt, melyek száma a megkívántató húsmennyiséghez leszen alkalmaztatandó.

5. A nevezett székárendás pedig magát a Tettes Kerületek limitációjához alkalmaztatván, köteles leszen minden időben jó, egészséges és elegendő húst, mind a két székben, két székálló legények által méretni és tartozó aztat igaz mértékkel kiadni, valamint a lakosoknak elegendő faggyút is szolgáltatni, hogy abból fogyatkozások ne légyen.

Más részről én is alább megnevezett Petrovics Istvány, elismérem, hogy szabad K.-K.-Félegyháza városa mézsárszékbeli jövedelmeit az előre bocsíjtott mód és feltételek mellett 3 esztendőkre, a Ia gbris 1824: esztendei 550 vedulabeli frtkban kiárendálván, magamat arra kötelezem: hogy a székekben mindenkor jó, alkalmas és elegendő húst fogok tartani, az árenda securitássára mindenemet lekötvén.

Melly ebbeli kötésünkről, mindkét részről e jelen contractualis levelünket kiadtuk.

Félegyházán 14. Sbris 1824.

N. N. Félegyháza várossa
ord. bírāja és tanácsa.

Petrovits Istvány,
székárendás.

(P. H.)

Mótzár Ferencz.

Mi előttünk:

Horváth Péter. Palat. Vkapit.

Mihalkovics József, Districtualis főnotár.

Páruccay István, számvevő.

Az elébbiekből látható, hogy a félegyházi bérlettel járt 85 magyarországi (1200□ öles) hold kaszáló, 25 hold szántóföld s 120 drb marhának a város csordájában való legeltetése joga. Mindezt csak 550 váltóforint volt a bér, mely akkori értékben 220 pfrtot tett; e szerint sok épen nem volt s nem csalódnunk, hogyha e körülménynek tulajdonítjuk, hogy a költő apja vagyont gyűithetett a bérlet-idő alatt. Ehhez kell vennünk azt, hogy élénk forgalmú hely volt már ekkor a város, mely Kecskemét s Szegecd közt a fő pihenőhely volt az erre utazóknak, volt postája, négy országos s kivált híres.

baromvásárai s 13—14 ezer lakosa; úgy, hogy ezeket számbavéve, a bérletet olcsónak kell mondanunk. De hát az is való, hogy más annyit sem ígért.

A megtörtént »licitáció«-ról a kiküldött tanácsstagok 1824 ag. 10-én tettek a tanácsnak jelentést, melyről a városi jegyzőkönyvben a következő pont szól:

Anno 1824. die 10. augusti. tanács széke tartatván, jelen voltak Szabó Mihály ord. bíró, Csernák Mihály, Molnár Antal, Nagy Sándor, Endre István, Fazekas László, Molnár Ágoston senátor, Móczár Ferencz ord. s ij. Bánhidya József v. notar. urak.

356. pont: Szabó Mihály ord. bíró, Bánhidya József, Kiss József senátor s Móczár Ferencz ord. notár. urak a 359-ik prothocolaris számra válaszolják, hogy közelebb a regálék licitációja alkalmatosságával a mészárszéket ugyan szabadszállási lakos, Petrovits Istvány, most kis-kőrösi árendás 3 esztendőkre, esztendőnként fizetendő 550 frtkban, a vasáros boltot pedig ifj. Szabó Mihály 180 frtkban kiárendálták. A mi a bor-beneficiumot illeti, öszvesen a csólyosi kortsmát kivéve, 9000 frt. v. czédulabeli cautionális summában maradt a városnak a 4 portékás boltokkal együtt,¹ ezek közül az 1ső 200 f., a 2ik 160 f., a 3ik 150 f., a negyedik pedig 220 f. cautionális summában, végre a csólyosi kortsma cautionálissa 200 ftkban állított meg és a vásári piarzi jövedelem 800 ftkban.

Ad 356. A tudosító deputációnak előladása szerint minekutánna a mészárszékek Petrovits Istvány szabadszállási lakos s most kis-kőrösi árendásnak esztendőnként fizetendő 550 ftkban kiadattak, egyéb regale beneficiumok pedig a boltokkal együtt, általjában a városnak maradtak, azért mind az kortsmák, mind pedig a boltok licitatioja e folyó Augustus holnapnak 2ik napjára határoztatik, melly határozat ez úttal közönségessé tétetni rendeltetik.

Ezek az adatok vonatkoznak Petrovits István első bérletére. Rajtok kívül még a tanácsi jegyzőkönyv. tanúskodik arról, hogy 1824-ben Ferenczszállásán a várostól 3 évre kölcsön vett egy 10 öl hosszú, 3 öl széles kazal szénát, melyet a megelőző székárendások adtak át a városnak.

Ugyanott 1826-ból azt olvassuk, hogy decz. 9-én (408. sz. a.) az ord. bíró eládja, mely szerint 1824-ben a tanács rendeletéből hét félegyházi lakos elment Kis-Kőrösre Petrovits székárendás holmija átszállítása végett, kik most kérnek valami jutalmat. »Igazságosnak ösméri e tanács széke ezen 7 lakosok ord. bíró által előladott kéréseiket — mond a határozat — annál fogva fáradságaik némi nemű megjutalmazása tekintetéből, nékiek a sókassából egyenként 4 és 4, összesen 28 frt v. czédulában resolvaltatik.«

II.

Lejárván az első három bérleti év, 1827 jul. 28-án (241. sz. a.)

¹ NB. A tanács, mint a jegyzők. 353. pontja tanúsítja, előre úgy állapotott meg, hogy a borbeneficium és mészárszékek árendája évi 8000 frt legyen.

a tanács a közbeneficiumok licitációját ag. 9-dikére tűzte ki, elhatározván, hogy ferencszállási korcsmáját is bérbe adja, melylyel 18 hold szántó járt, minthogy kezelése a városra nézve bajos volt. Ugyanekkor a tanács határozatából azt látjuk, hogy Petrovitscsal nem volt mindenben megelégedve, különösen két okból: a húst csak egyik székben mérte ki, szerződése ellen s hogy máshelyt is társbérletet vállalt. Ezen okokból a mézárszékekről a következő határozatokat hozta: »a mi a mézárszékeket illeti, ezek eránt kívánnya ugyan e Tanács széke, hogy licitatio mellett árendában adassanak ki, azonban köztapasztalat szerént ezen igen közel 15000 lelkekre elszaporodott népes városnak lakossaira nézve koránt sem volna elegendő az, hogy a marhahús csak egy székben vágattasson, s ez a közönséges lakosságnak nem kis hátramaradásával történik meg, de még eddig bátor az árendás a húsnak két székben leendő állandó mérésére contractualiter magát kötelezte is, csak ugyan a kívánt czél el nem érettethetett, és az arendást arra, hogy két székálló legényeket tartson, reá venni nem lehetett; ugyanazért a közlakosságnak könnyebbségére tekintve, abban állapodott meg e Tanács széke, hogy a városban lévő két mézárszékek egymástul elszakasztatván, azok külön-külön adattassanak arendára, még azért is, mivel reményleni lehet, hogy e szerént a két arendások egymással vetélkedvén, városunkat is alkalmasabb hússal provideálják; egyébaránt az eddig való helyében, valamint az egyik, úgy a másik székhez 12 és 12 jugerum szántó, úgy 40 és 40 kaszálló földet kiméretvén, külön-külön megengedtetik: hogy az egyik székbeli arendás is a ferencszállási ökorcsordajárásban 60 drb marhákat és a közönséges baromjárásban 150 vágni való juhokat tarthasson, úgy s ugyanannyi számmal a másik is, hogy azonban ezen arendások közül akármelyik külső helybeli arendással egy companiában lehessen s egy keresetre álljon, s e szerint a külső helyekre megkívántató marhák a publicum sérelmével pusztáinkon legeltessenek, azt e Tanács széke egyáltalán fogva meg nem engedheti, a mi pedig ezen székek cautionalis summáját illeti, azt egyenként 150 és 150 fokra lehetne határozni.»

E határozat volt oka, hogy Petrovits ekkor az ag. 9-diki licitáción a kétfelé választott húsvágás jogához nem szólt hozzá s nem szólt más sem; hanem a helyett kivette a város ferencszállási, már említett korcsmáját 650 vfrtban három évre, melyről még azon nap a következő szerződést kötötték:

»Mi N. N. szabad Kis-Kun-Félegyháza városa ord. Birája és tanácsa egy részről adjuk tudtára mindeneknek, a kiknek illik, hogy városunk határában lévő úgynevezett Ferencszállási vendégfogadónkat szabad borméréssel és 18 hold szántó és kaszálló földekkel, 10 hold szabad legelővel, a közönséges beneficiumok licitacioja alkalmosságával három esztendőkre, úgymint a Ia gbris 1827 usque ultimam 8bris 1830, helybeli lakos s székarendás, Petrovits Istványnak esztendőnként fizetendő hatszázötven forintokban arendában kiadtuk, olly móddal: hogy:

1ször. A kötött summát négy angariában, úgy hogy minden angariát és pedig jelesen, az utolsót is mindenkor előre városunk közcassájában minden nehézség nélkül lefizetni tartozzon.

2ször. Az arendátul folyani szokott adót, valamint más országos subsidionalis terhet is viselni multhatatlanul köteles lézen.

3ször. Hogy adót fizető lakossáink az adófizetésre annál jobban tartassanak, tehát 3 f. hitelen felül bort vagy pálinkát adni senkinek sem bátorkodjon, különben hitelének megvételére tőlünk assistentiat nem fog nyerni, gabonáért pedig semmi szin ajatt erős italokat adni vagy cserélni confiscationak büntetése alatt tilalmas lézen.

4ször. Az épületekben elől forduló minden kisebb reparatiokat, mellyek netán az arendator gondatlanságából származnának, maga az arendator tenni tartozik és a 3 esztendő elteltével ugyanazon statusban, melyben mostanában általvette, a városnak általadni köteles lézen; nem különben: Én is alább nevezett Petrovits Istvány másrésztől az előre bocsájtott czikkelyeket és conditiokat elfogadván, reájok állok, az arendária summának nagyobb bátorságára pedig minden javaimat, úgy hogy ha azt, a meghatározott mód szerint időről időre meg nem fizetném, a város önnön hatalmával és azokkal magamagának tetszése szerint eleget tehessen, magamat in solidum lekötelezem.

Mely közöttünk eképen végzett kötésünkről jelen contractualis levelünket kiadtuk.

Félegyházán 9a Aug. 1827.

N. N. szabad K. K. Félegyháza város ord. bírása és tanácsa.

(P. H.)

Petrovits Istvány.

Előttünk

Maki Lórintz districtualis kapitány
mint subscribens praeses.

Uj Péter referendarius.

Pethes János, megyebéli aljegyző.

Erről, valamint a közbeneficiumok ag. 9-diki licitációjáról a város kiküldöttéi ag. 10-én tették meg jelentésüket a tanácsnak a következőkben:

•Nr. 245. Bánhidi József ord. bíró, Kiss József, Nagy Sándor senator s Móczár Ferenc ord. notarius urak a 241-ik számra jelentik: hogy a tegnapi napon azaz 9a Aug. a beneficiumok, az a végre kiküldetett tekintetes magistratuális deputatio által licitálatván, az alkalmazhatósággal, minthogy licitánsok magokat nem jelentették s nem vállalkoztak, a két mézárszékek ugyan 550 frt., a város belső korcsmai pedig 8000 frt cautionális summában a városnak maradtak. Valamint a csólyosi korcsma is 200 ftkban; a ferenczszállási vendégfogadót azonban Petrovits Istvány, eddig volt székarendás, 650 ftkban, az aranyhegyit végre Bánhidi László 603 ftkban, a mi a boltokat illeti, az első bolt a hozzá tartozandó alkalmazhatóságokkal 460 ftkban, a 3-ik pedig egy szobával hasonlóan a város kezén megmaradtak, a 2-ik boltot Kirillovits Simon 201., 4iket Zsigmond Tamás 301, az 5iket

vége Szabó Mihály vasáros 201 fokban árendálták ki, megmaradván a városnál a vásár és piacpénz is 900 fokban. Ad. 254. Minek utána e szerint a belső vendég fogadó is városunknak a kezén megmaradt — mond a határozat — s erre nézve magokat Horváth Ferencz jászberényi, Forster József duna-földvári, Richl Antal irsai, s Krizsán János mátsi vendégfogadósok jelentették volna, ezek több megfontolás után mind az négyen alkalmasoknak találtatván, hogy jövődre nézve a concurrensok is el ne idegenitessenek, ezen vendégfogadó ezen négy instansok között licitációra bocsájtatott, a midőn is az esztendőnként fizetendő v. czédulabeli Ezerhatszázötvenöt fokban, mint többetigérőnek Horváth Ferencznek a kezén maradt meg, a ki a Tektetes districtusok által minden száztul meghatározott 5 fnt bánatpénz fejében száz forintokat azonnal lefizetett; mi illeti továbbá a város kezén megmaradt két mészárszékeket, minthogy ezekre is alkalmas licitansok magokat nem jelentették, ez alkalmatossággal azokat, eddig volt székárendás Petrovits Istvánnak, esztendőnként fizetendő Ezer v. czédulabeli forintokért által adták, azon föltétellel, hogy ő a ferenczszállási vendégfogadót az általa megajánlott 650 fokban, a város kezére visszabocsássa, mellyet maga önként tellyesítvén, arrul végképpen lemondott s egyuttal arra kötelezte magát, hogy mind a két székben állandóan jó, és egészséges húst méretni: s azokban külön-külön alkalmas szék álló legényeket is fog tartani, megtartván a 241 protholicaris szám alatt kitett azon precauitiokat is, hogy tudniillik nékie más külső arendással egy keresetre s egy companiában állani, s e szerint több helyben a közönség praejudiciumával széket, az helybeli legelőről hussal tartani szabad ne légyen.*

Így lett Petrovits, most már 1000 frtért (400 pfrt) megint a húsvágó jog bérlője újabb 3 évre. Az új szerződést, noha az alább idézendő jegyzőkönyvi pont azt tanúsítja, hogy létezett, nem tudtuk megtalálni a város levéltárában.

A bérletből kifolyó körülményekről 1828. jun. 21-dikéről 274 p. a. még a következőket olvassuk a tanácsi jegyzőkönyvben.

»Petrovits Istvány székárendás kéri: hogy a mészárszékhez eddig kiadva lévő kaszáló abban a mennyiségben hagyattasson meg nála, a mennyiben azt az elfolyt 3 esztendei cursus alatt használta, mivel ugymond, ő az 1000 ft esztendei árendát csak úgy ajánlotta meg, hogy ha az előbbi haszonvételek is néki általengedtetnek.

Ad. 274. nr. A múlt esztendei 241 és 245 ik prot. számok alatt költ Tanácsi rendelkezéseknél s contractussának világos foglatatjánál fogva, a mészárszékek csupán 80 jugerum kaszálóval lévén az instansnak kiadva, annál többet nem kívánhat, ugyanazért, hogy jövődre a bellyebb leendő csuszkalások és alattomos foglalások elháríttassanak, Nagy Sándor senator s Molnár Mihály vicenot. urakra bizattatott, hogy a felyebbi szám a. költ rendeléshez képest a székhez tartozó kaszálót tökéletesen mérjék ki s azt a közönséges kaszálótul látható jelekkel különböztessék meg.*

E határozatból világosan az olvasható ki, hogy Petrovits bizonyos praevaticatióba elegyedett, melytől eltítatván, azt állította, hogy ő még mindig a szerződésileg kikötött területen maradt s ennek pontos kimérését a tanács most elrendelte.

Ez arról tanúskodik, hogy Petrovits s a tanács közt nem volt a legjobb egyetértés s a három év leteltével a tanács csakugyan külön adta ki a két mézárszéket, 1830 mindszentek napjától a jul, 10-diki licitation kivette az egyiket Martiny József 530 vfrton, a másikat Kecskeméti Bognár János 470 vfrton, Petrovitsék pedig Szabadszállásra költöztek.

(Befej. közl. köv.)

Ferenczi Zoltán.

Új angol Petőfi-fordítások.

Fuller Walter Frederic kiadott egy ily című kötetkét: *Evadne and other Poems a handful of verse original and translated by Fr. W. Fuller.* London Kegan Paul, Trench, Trübner, & Co. 1894. Kis 8r. VIII., 112 l.

Ebben »Seléctions from the lyrics of the magyar poet Alexander Petőfi (1842—1847.)» cz. a. a 79—100 lapon a következő költemények fordítását adja: I. *On the Danube.* 1842. (A Dunán.) II. *The sun's wedded life.* 1844. (A nap házas élete.) III. *Ah nay, my love is not the nightingale.* 1844. (Az én szerelmem.) IV. *When my latest breath is spent.* 1844. (Sírom.) V. *Standeth before me Death in two-fold shape.* 1844. (Halálom.) VI. *Fair radiant star!* 1844. (Fényes csillag.) VII. *This thought alone whelms me with dread — 1844.*¹⁾ (Egy gondolat bánt engemet.) VIII. *My orison.* 1845. (Imádságom.) IX. *Even had I not loved her well in life.* 1845. (Ha életében.) X. *What hast thou eaten, Earth.* 1846. (Mit ettél, föld.) XI. *When'er I think on you, fond treasure mine.* 1847. (Ha én kedvesemről gondolkodom.) XII. *An were I yonder streamlet.* 1847. (Lennék én folyóvíz.)

E 12 költemény fordításához csatlakozik a jegyzetek közt (*Notes*) egy életrajzi vázlat: *Note to »Selections from the lyrics of Petőfi»* cz. a. a 106—112 lapon, mely ezzel kezdődik: »Petőfi költeményeiből ez az alig bemutatott pár szemelvény nem igényli szerzőjük életrajzát, de mert hazánkban kevésbé ismert, életének rövid vázlatát egyáltalán nincs helyén kívül.« Az adott kis életrajz azonban épen nincs tévedések nélkül. Születése helyét kijavítja ugyan a végén Félegyházáról Kis-Körösre; de benne van, hogy Selmech után szülei erővel küldték iskolába, honnan megszökvén, egy huszár-ezredbe állt, továbbá hogy képviselő volt 1848-ban s egy pár más részlet sem pontos úgy, a mint Fuller mondja. A töb-

¹⁾ 1846. helyett.

bek közt némi véleményként így szól a 110 lapon: »A bekövetkező csata hangja elég világos a VII. számú költeményből (*Egy gondolat* etc.), de semmi kísérlet sincs e hiányos szemelvényben Petőfi csatadalainak lefordítására, ha más okból, legalább is azért, mert szerencsére az az idő rég elmúlt, hogy némi érdeket ébresztettek azon viharos időben, melyben »a magyar forradalom költője« élt. De az ő lyrai versei, akár a legtisztább magyar nyelven legyenek írva, akár nem (!), mindig üdék s élni fognak, a míg a lyrai költészet él.«

Végül említ még egy pár angol Petőfi-fordítást korábbi időkből, u. m.:

Translations from Alexander Petőfi. By Sir John Bowring. London. 1866.

Gems from Petőfi and other Hungarian Poets. With a memoir of the former by Mr. W. N. Loew. New-York. 1881.

Egy kis, csupán kis körre számított kötet (New-York. 1885.) szintén tartalmaz párt költeményeiből egy amerikai gentleman-tól. Említi még a nem angolok közül Chassint, Opitzot, Bubeniket és Fischert, végre az angol Curwen könyvét, *Sorrow and Song*, London 1875., mely Petőfi nagy rokonszenvedéssel írt életrajzát adja.

A pótlékban hozzászéli, hogy Felbermann Louis két könyvében: *Hungary and its People* és *The Puszta* (1892. és 1893.) szintén van néhány Petőfi-fordítás. »Az eredeti mérték szerinti fordítások e két kötetben Madame Mijatovich és Madame von Schweizer segítségével készültek.«

Mutatványul a Fuller fordításaiból közlünk kettőt.

VII.

(Egy gondolat bánt engemet.)

This thought alone whelms me with dread —
 That I should die upon my bed,
 Slow-fading even as the flower decays
 On which a gnawing worm in hidden preys;
 Slow-vanishing as gradual pales the light
 In some forsaken chamber of the night.
 Not such a death, I fly to Thee,
 My God! not such a death give me!
 But let me fall as falls the mountain oak,
 Uprooted, shiver'd by the lightning's stroke,
 Or as the rock that from the summit's crown
 Loosen'd reels thundering to the valley down.

When tired of thralldom nations yield
 No more, but hurry to the field;
 When glows the cheek, and the red banner streams
 Whereon writ large the sacred signal gleams

„For world-wide freedom's sake!“
 And these words echoing break
 From east to west — a shout that far prevails
 Until the inmost heart of tyrants quails:
 Then let me fall
 In battle brawl,
 Then let the young blood from my breast upspring,
 And while from lips all fain the last words ring
 In cheering tone, let them expire in air
 Mid steel-clash, cannons' roar, and clarions' blare.
 And when my voice is hush,
 Then let the war-steeds rush
 O'er me, bearing the brave to victory,
 While trampled on the combat plains I lie.

Upgather'd be my scatter'd limbs what time
 The dawn reveals the burial day sublime,
 When comrades with a solemn funeral strain,
 With colours wound with crape to mourn the slain,
 Mix in one grave the heroes of the strife
 Who to thee, sacred freedom, gave their life.

1844.

XII.

(Lennék én folyóviz.)

An were I yonder streamlet,
 A mountain bourn confined
 By crags, whose restless waters
 Mid rocks for ever wind;
 Blest were my fate, if but my treasure
 The troutling there might be,
 Far underneath the curling ripples
 Sporting right merrily.

An were I yon wild forest,
 Shelved to the torrent's brink,
 Where with the tempest grappled
 The whirl'd boughs rise and sink;
 Blest were my fate, if but my treasure
 The piping bird might be,
 Who hidden mid my inmost branches
 Should chaunt sweet melody.

An were I yon proud ruin
 Cresting the mountain way,
 A tottering pile whose downfall

*

No friendly hand can stay;
 Blest were my fate, if but my treasure
 The ivy green might be,
 That with her arm about me mantling
 Should share the fall with me.

An were I yon lone cottage
 From busy haunts aloof,
 The trickling drops bedewing
 The straw that thatch'd my roof;
 Blest were my fate, if but my treasure
 The flame therein might be,
 That on the hearth should leap and crackle.
 Flickering ceaselessly.

An were I yonder storm-cloud
 Rent by the lightning's might,
 The stony wastes combining
 To check my passing flight;
 Blest were my fate, if but my treasure
 The sunset's gleam might be —
 A rosy flood to guile my sadness
 And change to ecstasy.

1847.

F. Z.

Svéd Petőfi-bibliographia.

Ferenczi Zoltánnak tisztelete jeléül s Szász Zsombornak a svéd nyelv gondos tanulmányozásáért elismeréseképen összeállította

Birger Schöldström.¹⁾

Petőfi-fordítások.

1849.

Svéd újságban költemény Petőfőtől először 1849. május 26-án jelent meg a *Skanska Correspondenten*-ben (Lund), mikor egy svéd, a ki mint önkéntes szolgált a Zrinyi-ezrednél, Görgey vezérkarában, egy harczy dalt küldött az újságnak, melyet a magyar sereg német ajkú része énekel. « Ez nem más, mint a *Nemzeti dal* német fordítása. Ezt a fordítást a lap egészen közli. Az első versszak így hangzik:

Frisch auf! Es ruft das Vaterland,
Die Zeit ist da, jetzt haltet Stand!
Ob Freiheit, oder Slavenjoch?
Das ist die Frage — wählet noch!
D'rum, bei'm Gotte der Magyaren
Schwören wir
Länger nimmermehr geknechtet
Bleiben wir!²⁾

Ki vezette be tehát Petőfit legelőször a svéd sajtóba, nem lehet tudni; de gyanítani lehet, hogy *Carl Westerberg* hadnagy, ki mint huszártiszt szolgált Görgey mellett s Világosnál is ott volt. Először altiszt volt egy svéd huszárezredben, majd dán szoigálatba lépett; nagyon kitüntette magát az 1848-ki schleswigi háború elején s érdemrendet is kapott. 1848-ban végre Magyarországra ment s mint említettem, Görgey vezérkarában szolgált. Bátor föllépéséről, úgy Schleswigben, mint 1848—49-ben Magyarországon, sokat lehetett olvasni svéd újságokban. Mikor visszatért Svédországba, szülővárosomban, Kongsbackeben telepedett meg (kissé délre Göteborg-tól) mint orvos, feleségül vett egy nemes hölgyet s 1855-ben Ausztráliába telepedett ki, hol ne-

¹⁾ Schöldström úr e hecses bibliographiai értekezésének előállításáról a következőket kell tájékoztatásul megjegyeznünk. Dr. Szász Zsombor úr, Kolozsvárt a svéd nyelv és irodalom alapos művelője, az 1896-dik év nyarán nagyobb külföldi útát tett s természetesen az általa annyira kedvelt svéd nyelv hazáját kereste föl, a hol Stockholmban több hetet időzött Schöldström úr szíves társaságában s e barátságos érintkezés eredménye volt, hogy Schöldström úr ez értekezést írta, mely kimerítő bibliographiája a svéd Petőfi-irodalomnak, melynek kiterjedt voltát épen ez az értekezés legjobban bizonyítja. Annak, hogy Schöldström úr alólírt szerkesztőnek is ajánlta értekezését, szintén Szász Zsombor úr volt közvetítője, ki már előbb is szíves volt Schöldström úr Petőfi-fordításait és Petőfi-életrajzát ismertetni s ez úton Schöldström úr figyelmét úgy a szerkesztőre, mint folyóiratára fölhívni, melyért úgy Schöldström úrnak, mint Szász Zsombor úrnak köszönetét kifejezni, kedves kötelessége. Az értekezést a svéd eredetiből Szász Zsombor úr fordította le.

Szerk.

²⁾ Ez a G. I. Zerffi-féle egykorú fordítás, mely folyóiratunkban megjelent két változatban: IV. 250—252 és V. 37 l.

hány év múlva meghalt. Még 1896-ban is az élők közé van felvéve a dán statskalender-ben, a dannebrogrend lovagjai közt; de valóban régen elköltözött az élők sorából. Fia, Kossuth Westerberg, állítólag még él Ausztráliában.

Westerberg hadnagy egyik legkedvesebb gyerekkori emlékem s gyakran hallottam őt mesélni a harcokról Görgey vezérlete alatt.

1851.

Ungern i pittoreskt, historiskt, litterärt, artistiskt och monumentalt hänseende, af Boldényi (Szabó Pál). A *La Hongrie ancienne et moderne* fordítása. Stockholm 1851. II. 123 l.:

Frigjordt sväfvat stundom mitt sinne. Francziából fordítva (Emlém ezen sckat gondolkodik (?))

1861.

När och fjerran. (Közelben és távolban.) Illustrerad Tidning. Stockholm 1861. 4-ik lapon:

Regn, blixt och aska. (Esik, csik esik . . .) Anonym fordítás. 6-ik lapon:

Kungen och hans tjenare. (A király és a hóhér.) Straniótól (pseudonym).

1868.

Pegasus. Stycken pa vers af Carl Johan Ekeblad (Stockh. 1868.) 9—14 lapon: *Till Ungerns folk 1848*. (Föltámadott a tenger.)

Den gamle fanbäraren. (A vén zászlótartó.)

Till böt nu flytt kvar dufva. (Galamb van a házon.)

Kungen och hans trofjenare. (A király és a hóhér.)

Karl Johan Ekeblad fordításai.

1870.

Mariestads Veckoblad. (Mariestadi Hetilap) 1870.

Min fantasi (Képzetem). Fordította: —ntz—.

1873.

Allehanda för folket. (Örebro.)

34 számban: *Om man du är, sa var en man!* (Ha férfi vagy, légy férfi.)

40 » *Tiggarens graf*. (A koldus sírja.)

45 » *Det fangna tejonet*. (A raboroszlán.)

50 » *Hundarnes sang*. (A kutyák dala.)

52 » *Vargarnes sang*. (A farkasok dala.)

Ny Illustrerad Tidning. (Stockholm.)

6 számban: *Jag är magyar* (Magyar vagyok.)

32 » *Theiss*. (A Tisza.)

41 » *En helig grift*. (Szent sír.)

51 » *Min pegas*. (Az én pegazusom.)

52 » *Hjeltar i trasor*. (Rongyos vitézek)

Victor Emanuel Öman fordításai.

1874.

Ny Illustrerad Tidning. (Stockholm.)

- 11 számban: *Handverkspojken på vandring.* (A vándor legény).
 13 „ *Fosterländsk sang.* (Van-e egy marok föld?)

Ford. V. E. Öman.

Tidskrift för hemmet. (Stockholm) (Ujság az otthon számára.)

- 1 sz.: *Nationalsång* (Talpra magyar.)
 2 „ *Plättlandet.* (Az Alföld.)
 3 „ *∫ slutet af September.* (Szeptember végén.)

Lotten von Kraemer fordításai.

Kraemer kisasszony e három fordítása ugyanazon évben megjelent a *Göteborgs Handels-och Sjöfarts-Tidning* és *Upsala Posten* című lapokban is.

(A Kraemer fordításairól dicséretlen emlékszik meg abból az időből *A nők munkaköre* Budapesten).

1875.

Ny Illustrerad Tidning. (Stockholm.)

- 23 sz. *Hvarför sjungen I än, blide skalder?* (Mit daloltok még, ti jámbor költők?) — Kiadva a *Allehande för folket*-ben is.
 „ „ *Laglandet.* (Az Alföld). — V. E. Öman fordításai.

Najaden (Stockholm.)

- 27 sz. *Teaterkritik.* (Hogy játszottak? ne is kérdezzétek.) (Szinbirálat.)
 Schöldström Ottó fordítása.

1877.

Söndags-Nisse. (Stockholm.)

Min hustru och mitt svärd. (Feleségem és kardom.) Schöldström Károly ford.

Öfver maalet(?)

Verldslitteraturens Historia, af Arvid Ahnfelt. I. (Stockholm 1877.)

- 615 lap. *Jag är magyar.* (Magyar vagyok.) Fordította V. E. Öman.
Folkbladet. (Stockholm.)

- 5 sz. *Folkets haf i uppror.* (Feltámadott a tenger.)
Till böt nu flytt hvar dufva (Galamb van a házon.)
Den gamle fanbäraren. (A vén zászlótartó.)
Kungen och hans trojnenare. (A király és a hóhér.)
En scen paa en förgylld punchkrog (?)

Ekeblad Karl Johan fordításai.

Vuld Samling af 700 Svenska Saangstycken. (Stockh.)

Min hustru och mitt svärd. (Feleségem és kardom.)

Schöldström Károly ford.

1878.

Dödsfienderna. Berättelse af Alexander Petófi. Öfversättning af Georg Ahlberg. — Köping 1878. 116 lap.

A *Hóhér Kötélé*-nek ezt a németből történt fordítását részlete-
sebben megbírálta Birger Schöldström a *Nya Dagligt Allehanda*-ban.

Östgöten (Rinköping.)

40 sz. *Bojan* (Szabadságért küzdött az ifjú. A bilincs.) Schöldström
Károlytól.

Ugyanazon évben lényomva az *Öresunds Posten*-ben is (Hel-
singborg.)

50 sz. *Konungen och hans trogne tjenare*. (A király és a hóhér.) Ford.
Schöldström Károly.

Söderköpings Tidning.

I sin vagga grauter vaknadt dibarn. (Bölcsőben sir az éber csecsemő.)

I fröken R. E: s dagbok. (E. R. k. a. emlékkönyvébe.)

Ford. Schöldström Károly.

Miniatyr Almanack för 1879. (Stockholm. 1878.)

Skyar likt paa Sommarhimmel. (Mint felhők a nyári égen.)

Ford. Schöldström Károly,

Vaar tid, utgifven och redigerad af Lotten von Kraemer. (Stock-
holm. 1878.)

6 sz. *Till mitt glas*. (Poharamhoz.) Ford. Lotten von Kraemer.

1879.

60 Dikter af A. Petöfi. Öfversatta af K. F. Ridderström.
Abo. 1879.

A Kertbeny német fordításai után átültetett e versek egy része a
következő évben megjelent az *Abo Underrättelser*-ben.

Nya Dagligt Allehanda. (Stockholm.)

Jul. 31.

Csárdan. (Van a nagy alföldön.)

Skalden och drufvan. (A költő és a szőlővessző.)

Ford. Birger Schöldström.

Min önskan. (Imádságom.?)

Täcktes Gud allsmäktig till mig säga. (Ha az isten ekkép szólna
hozzám.) — Schöldström Károlytól.

Var Tid. Kiadja és szerk. Lotten v. Kraemer. (Stockholm. 1879.)

12 sz. *I slutet af September*. (Szeptember végén.)

Ungarns söner, upp till striden. (Nemzeti dal.)

Europa lugnt. (Európa csendes.)

Min graf. (Sirom.) Lotten von Kraemer fordításai.

1880.

Dikter af Folmer. (Karl Schöldström.) (Stockholm. 1880.)

75 - 76 lapon: *Tio dikter af Petöfi*. (Tíz költemény Petófitól.)

Lif, död. (Élet, halál.)

Täcktes Gud . . . (Ha az isten ekkép szólna hozzám.)

Krig jag drömde om . . . (Háborúval álmodám.)

I fröken R. E: s dagbok (E. R. k. a. emlékkönyvébe.)

Bojan. (A bilincs.)

Skyar likt pa Sommarhimmel. (Mint felhők a nyári égen.)

Ej mig verlden kan förstaa... (Nem ért engem a világ.)

Min hustru och mitt svärd. (Feleségem és kardom).

Jag är nu redan i min mandoms sommar. (Itt benn
vagyok a férjkor nyarában.)

Sangen. (Bölcsöben sír az éber csecsemő.)

Svenska Familj-Journalen (Stockholm. 1880.)

Tvåa vandrare. (Két vándor.) Ford. Schöldström Károly.

1881.

Illustrerad Nisse-Kalendar. (Stockholm. 1881.)

En titt in i köket. (Befordultam a konyhára.)

(Greguss I. illusztrációjával.)

Skalden och drufvan. (A költő s a szőlővessző.)

(Zichy M. illusztr.) — Ford. Birger Schöldström.

1882.

Brefdufvan. (Galambposta.) Göteborg.

Till János Arany. (Arany Jánoshoz.) Ford. Schöldström Károly.

Svenska Familj-Journalen. (Stockholm. 1882.)

10 füzet. *Nittonde arhundradets skald.* (A XIX. század költői.) Ford.
Birger Schöldström.

Kiadva az *Arboga Tidning*-ben is 1882. okt. 6-án, Carl Svante Hallbeck illusztrációjával. Ezt az illusztrációt dicséretben említi föl 1882. nov. 29-én a *Nemzet*-ben Szana Tamás, miről a *Nya dagligt allehanda* így emlékezett meg:

»A *Svenska Familj-Journalen* a budapesti lapnak, a *Nemzet*-nek (Jókai Mór lapja) múlt havi 29-ik számában igen kedvező megemlékezésre adott alkalmat, különösen utolsó, októberi számában, melyben Petőfinek egy svédre fordított költeménye fordul elő, »a költő pompás kivitelű arczképével, Hallbecktől.» »A rajzot, mondja továbbá a *Nemzet*, amorok körítik s gazdagon van körülhintve virágokkal, csillagokkal s a medaillonban van a költő arczképe. A keret egyik oldalát a dal szárnyas istennője öleli, fején glória, szeméből égi hevület lángol s a lantból villámok cikáznak.«

1884.

Vald Samling af 700 Svenska Sangstycken. (Stockholm, ny upplaga. 1884.)

Min hustru och mitt svärd. (Feleségem és kardom.) Ford. Schöldström K.

Svenska Familj-Journalen. (Stockholm 1884.)

12 füzet. *Visshet om odödlighet.* (Szép napkeletnek.) Ford. Schöldström Károly.

Budkafveln. (Stockholm. 1884.)

30 sz. *Den vansinnige.* (Az őrült) Ford. Birger Schöldström.

1885.

Göteborgs Handels och Sjöfarts Tidning (1885).

21 sz. *Ett kors.* (Kereszt.) Ford. Edvard Fredin.

1886.

Vikingen. (Stockholm. 1886.)

Min ängel, har du sett den sköna Donau? (Etelkéhez.)

Jag tillhör dig. Mitt hjerta och min själ tillhöre dig. (Honfidal.)

Daren. (Az őrült.)

Mindhárom anonym jelent meg, nagyon szabadon, valószínűleg francia fordítás után.

1887.

Illustrerade Svenska Familj-Journalen. (Stockh. 1887.)

Min lampa flämtar med ett dystert sken. (Gyertyám homályosan lobog.)

Förgängelsen är kung för alla kungar. (Mulandóság . . .)

Du, minne! (Emlékezzet.)

Birger Schöldström fordításai.

Främmande Lysor. En antologi af Richard Bergström (Stockholm. 1887.)

111—129 lapon. V. E. Öman fordításai:

Jag är magyar. (Magyar vagyok.)

Min pegasus. (Az én pegazusom.)

Fösterländsk sang (Nemzeti dal.)

Ridderström K. F. ford.:

Kärleks magt. (Szerelem hatalma(?))

Theiss bild. (A Tisza.)

Krogbild. (Faluvégén kurta kocsmá(?))

Schöldström K. ford.:

Täcktes Gud. (Ha az isten.)

Visshet om odödlighet. (Halhatatlan a lélek.)

Tva vandrare. (Két vándor.)

Kraemer Lotti ford.:

Slätten. (Az Alföld.)

Svea. Illustrerad Vecko-Tidning. (Stockholm. 1887.)

48 sz. *Ur Etelkasanger,* af Alex. Petőfi. (A czipruslombokból.)

Der borte hänger lyran . . . (Függ már a lant.)

50 sz. *En stjerna glimmer ljus och klar.* (Amott fönn egy csillag ragyog.)

Kitűnő fordítások. Rubenson Olaf fordításai.

1888.

Harposlag och Svärdsklang. En samsaga, berättad af Birger Schöldström. Gämte en urval af egna och andras Petőfi öfver-

sätt ningar. Med förord af Victor Rydberg, samt Petőfi's porträtt. (Stockholm. 1888.)

Schöldström Károly fordításai:

- En yngling fjärran fran.* (Két vándor.)
I sin vagga gruter vaknadt dibarn. (Bölcsőben sír az éber csecsemő.)
Skyar likt pa sommarhimmel. (Mint felhők a . . .)
En yngling som för frihet kämpat. (Szabadságért küzdött az ifjú.)
Den förälskade hafvet. (Szerelmes tenger.)
En qualfull angest all min själ betar. (Egy gondolat bánt.)
Till János Arany. (Arany Jánoshoz.)
Hvad är väl äran! (Mi a dicsőség?)
O, jord! (Mit ettél föld?)
Förhoppningarnas sköna fogelskara. (Szállnak reményeink.)
En fräjdad vis engang pa asna red. (Egy bölcs hajdan.)
Med jämnmod sorg som fröjd du bäre nöjd. (Viseld egyformán.)
Du hvirvelvind förutan sans. (Te ifjúság, te forgószél.)
Hvar kan ett svar jag pa den fragan fa? (Ki fogja vajon megfejteni?)
Hvi skall mitt hopp ej i fullbordom ga? (Miért hogy láthatatlanok.)
Hörbarnad vare marken. (Átok és áldás)
Ut i den fria ma en var du ställa din gang. (E. R. k. a. emlékkönyvébe.)
Krig jag drömde om i natt. (Háboruval álmodám.)
Jag är nu redan i min mandoms sommar. (Itt benn vagyok a férfikor nyarában.)
Ej mig verlden kan första. (Nem ért engem a világ.)
Likt österns egnder. (Szép napkeletnek.)
Nu dufvan gömt sitt hufvud. (Galamb van a házon.)
Täcktes Gud allsmäcktig till mig säga. (Ha az isten.)
Ack, under vägen hämat. (Egész úton házafele.) Fordította: Otto Schöldström.
Ungerns söner, upp till striden. (Nemzeti dal.) Ford. Lotten von Kraemer.
Da morgonsol kring Edens egnder log. (Midőn a földön.) Ford. Edvard Fredin.
Se, hafvet sväller, stiger. (Föltámadott a tenger.) Ford. Karl Robert Malmström.
 Rubenson Olaf fordításai:
O kärlek, gatolika, underbara. (Salgóboldi.) Ford. Gustaf von Bergen.
Tva langa dagar har jag ditt stoft betraktat nu. (Láttam két hosszú nap.)
Milda var, i höstens dar jag tänker (Jőj, tavasz, jőj!)
Till sin förste son den gamle fadern sade. (Három fiú.)
Anyo har Europa tystnat. (Európa csendes.)

1) E sortól: Örök rejtélyű érzés, szerelem!

Öman Vict. Em. fordításai:

Jag är magyar! (Magyar vagyok!)

Er, I vildromantiska Karpater. (Az alföld.)

Som ett vilddjur, hvilket anar döden. (A koldus sirja.)

Som en murknad pil i kärret. (Tüz.)

Min pegasus är ingen engelsk häst. (Nem angoló az én pegazusom.)

Det fangna lejonet. (A rab oroszlán.)

Aldrig vinterns makt till feers hemland länder. (János vitéz 26-ik éneke.) Ford. Thyra Jakobson.

Birger Schöldström fordításai:

Storken. (A gólya.)

Csárdan. (Van a nagy alföldön.)

Jag tillade in uti köket. (Befordultam.)

Hur ljusligt att undfa den naden. (Élet, halál.)

En slagtarmästare, styf och stark. (Apám mestersége.)

Den vansinnige. (Az őrült.)

Min lampa slämtar med ett dystert sken. (Lámpám homályosan.)

Förgängelsen är kung för alla kungar. (Mulandóság királyok királya.)

Du, minne! (Emlékezet.)

Skalden och drufvan. (A költő és a szőlővessző.)

Trumpeten smattrar och trumman gar. (Csatadal.)

Nittonde arhundradets skald. (A XIX. század költői.)

Söndags-Nisse. (1888.)

11 sz. *Trumpeten smattrar och trumman gar. (Csatadal)* Ford. Birger Schöldström.

Bevezetésül »*Ett 40: ars-minne*« (Negyvenéves emlék), ezzel a mottóval: Éljen a szabadság. Leírja az 1848. márcz. 15-iki eseményeket Budapesten, egy nyolcz éves kis leány, Amy Kronecs, szemtanúsága után, ki később a *Nya Dagligt Allehanda* alapítójához és első szerkesztőjéhez, Karl Adam Lindströmhöz ment férjhez s ma is él Stockholmban.

Svea. Illustrerad Veckotidning. (Stockholm. 1888.)

23 sz. *Rakoczy's graf i Rodosto. Ford. Olof Rubensson.*

1889.

Göteborgs Handels-och Sjöfarts Tidning.

11 sz. *Stjepsens krona. (A sivatag koronája.) Ford. Otto Schöldström.*

1892.

Svenska Sangstycken, redigerade af Birger Schöldström. (Stockholm. 1892.)

464 lapon: *Min hustru och mitt svärd. (Feleségem és kardom.) Ford. Karl Schöldström.*

1894.

Ord och Bild. Illustrerad manadskrift, utgifven af Karl Wahlén. (Stockholm. 1894.)

Juliusi számában: *Ett Kors.* (Kereszt.) Ford. Edvard Fredin.

Nya Nisse. (Stockholm. 1894.)

7 sz. *Det regnar, regnar, regnar . . .* (Esik, esik, esik . . .)

20 sz. *Skalden och drufvan.* (A költő és a szőlővessző.)

Ford. Birger Schöldström.

1896.

Göteborgs Handels och Sjöfartstidning.

156 sz. *Tala ej om ungersk stolthet.* (Csak a magyar büszkeséget.)

Fordította Alfred Jensen, egy milleniumi levélben, Budapestről.

E Petőfi fordítókról megjegyzéseket, valamint, hogy kik használtak német fordítást, közöltem a *Petőfi-Múzeum* 1894. jul.-augusztusi fűzetében, 94-ik lapon.

Még ide kell a következőket csatolnom:

1. Egy elfeledett Petőfi fordító: *Karl Johan Ekeblad*, régen tanuló, utóbb mészáros Stockholmban (1819—1895.), Kertbeny után fordított. — 2. *Charlotta (Lotten) Lovisa v. Kraemer* és *Thyra Charlotta Maria Jacobson* kisasszony egyéb irodalmi munkásságának eredménye följegyezve található Sigríd Leyonhufvud kisasszony és Sigríd Ruthell asszony nagy bibliografiai munkájában: *Kvinnan inom Svenska Litteraturen intill år 1893.* (Stockholm. 1893.), 100 és 190-ik lapokon.

Svéd Petőfi-életrajzok.

- I. *En Skaldelefnad*, af S. (Birger Schöldström.)
I svenska Familj-Journalen juliusi fűzetében 1871.
- II. *Hjelte och Skald* (Hős és dalmok). Birger Schöldström-től.
Az *Östgöten*-ben. (Linköping. 1878.).
Le van nyomva az *Öresund-Posten*-ben. (Helsingborg.)
- III. *En ungarnsk skald. En roman och likväl icke någon roman.* (Regény s mégsem regény). Jókai Mórtól. (Ford. Birger Schöldström).
A *Nya Dagligt Allehanda* ³¹/VII, ¹/VIII és ²/VIII számaiban 1879.
- IV. *Petőfi Sándor.*
A *Viking*-ben, 1886; úgy látszik francziából fordítva; a magyar költő életének meglehetősen fantastikus leírása.
- V. *Harposlag och Svärdsklang.* En sannsaga, berättad af Birger Schöldström. Jämtte ett urval af egna och andras Petőfi-öfversättning. Med förord af Viktor Rydberg. Stockholm, Albert Bonnier. 1888. 126 lap.
E munkát 1888-ban több svéd, norvég és finn újság és folyóirat említette és bírálta. Ezek közül különösen megemlítendőek: Carl David af Wirsén, a svéd akadémia titkára (*Post och Inrikes Tidningar* szept. 15-iki számában), prof. Karl Warburg (*Göteborgs Handels och Sjöfarts-Tidning*. ²⁶/IX.), Viktor Emanuel Öman (*Nerikes Allehanda*. ¹⁸/VI.). I. A. Runström (*Ny illustrerad Tidning*. ⁸/VI.). Karl Wahlin (*Ny Svensk Tidskrift* augusztusi számában) és John Neander (*Ny Dagligt Allehanda*. ²⁰/VI.). Ezek között vannak hosszabb cikkek, melyek

önálló ítéletet foglalnak magukban Petőfi költészetéről és helyéről a világirodalomban.

Magyarországon e munkát 1888-ban megemlítette a *Pesti Hirtap*-ban Szana Tamás, az *Egyetértés* (19/VII.), a *Fővárosi Lapok* (19/VII.), a *Pesti Napló*, *Budapesti Hirtap* és *Budapesti Tagblatt*, valamint 1894-ben a *Petőfi-Múzeum*-ban ismertette Szász Zsombor.

Levéiben említette Poul Bjerger, az *Askovs folkhögskola* igazgatója Dániában, hogy *Harposlag och Svärdsklang* művemet fordítja dánra.

VI. *Slöjan dragen fran en fyratioarig hemlighet*. Birger Schöldström-től.

Ur Dagens Kronika 1889. aug. füzetében (Kiadja Arvid Ahnfelt).

Lenyomva: *I Kikaren. Minnen och Anteckningar*, af Birger Schöldström. Stockholm 1890. 146–157 lapon.

Le van írva Petőfi halála, Vajna elbeszélése szerint s a kis episod Pila Anikóval.

VII. *Julie Petőfi*. En lefnadskiss af B. Schöldström.

Idun, Veckotidning för kvinnan och hemmet. (Stockholm. 1895.)

Szana *Petőfiné* és Fischer *Petőfis Leben und Werke* műveik után.

Ezen kívül megemlítjük, hogy 1882-ben a költő szobrának leplezése alkalmával egész halom svéd újság hozta hosszabban vagy rövidebben Petőfi regényes élettörténetét.

Petőfiről a Svédországban írtak közül megemlítendőek még:

II. *Oscár király* ítélete Petőfi költészetéről, levelében Kertbenyhez. E karakteristikus és nemes levelet több újság közölte 1882-ben s a *Harpos'ag och Svärdsklang* 1888-ban.

Victor Rydberg előszava a *Harposlag och Svärdsklang*hoz.

Lenyomva *Victor Rydberg Varia* cz. kötetében is. (Stockh. 1894.)

Dr. K. A. Melin bírálata az *Aftonbladet* 1878. évfolyamában, következő című könyvről: *Held János* Ein ungarisches Märchen von Petőfi. In deutscher Nachdichtung von J. Schnitzer. Mit einem Vorwort von M. Jókai. (Budapest, Grill. 1878.)

Petőfi svéd arcképei.

A *Verldlitteraturens Historia* cz. műben, Arvid Ahnfelttől, 1877.

A *Svenska Familj Journalen* 1882-iki évfolyamában, Hallbecktől.

A *Harposlag och Svärdsklang*-ban.

Az *Ur Dagens Kronika* 1889. évfolyamában.

Ottó Sjögren *Illustrerad Verldshistoria* cz. könyvében, 1891-ben.

Petőfi Júlia arcképe (Szana *Petőfiné*-je után) az *Idun*-ban 1895-ben.

Dán Petőfi-fordítások.

Dániában, a mennyire tudom, csak a következő Petőfi-fordítások jelentek meg:

I. *Digte af Petőfi*, paa Dansk, ved H. C. Thurah. Kjöbenhavn, 1867. 34 költemény fordítása Kertbeny után.

II. *Det nittende Arhundredes Digter.*

A *Dagbladet*-ben, Kjöbenhavn, 1869. Fordította Opitz után Peder Hansen (most a királyi színház igazgatója Kopenhágában, kiváló író, Göthe *Faust*-jának dán fordítója).

III. M. Carit Etlar (= Joh. Care Christian Brosböll) *Gjennem Ungarn og Sibenbürgen* (Kjöbenhavn. 1870.) című művében a 94—95 oldalon van *Egy gondolat bánt engemet* fordítása prózában.

Fordította: Szász Zsombor.

Petőfinek „Rossz házasság” cz. állítólagos költeményéről.

Erről az első hír a *Hon*-ban olvasható (1879. 104.sz.) s utána az akkori lapok mindenike közölte (l. pl. *Pesti Hírlap* 1879 máj. 1.). E szerint Lantossy, ki akkor Budapesten városi hivatalnok volt, beszélte, hogy Petőfinek 1848. márczius első (?) napjaiban *Rössz házasság* címmel Lantossy (Leyzer) könyvkereskedő kiadásában 4000 példányban egy költeménye jelent meg (8° 12 l.), kihez a kéziratot maga a költő vitte el. A költemény igen kapós volt s tartalmát Ausztriának Magyarországgal való házassága tette; e szerint politikai irányú volt. Noha ez a hír több, mint 20 éves, azóta sem tudunk a költő e művéről többet, mint akkor. Mi egyáltalán kétségbe vonjuk ez adat hitelét; mert az majdnem lehetetlen, hogy a költő e művéről csak épen Lantossy tudott volna; továbbá, mert nem igen valószínű, hogy 4000 példányból azóta egy sem került volna elé; végre, mert mi csakugyan ismerünk egy ily című s tartalmában egészen azonos költeményt 1848. ápr. első napjaiból; de ezt nem Petőfi, hanem Vajda János írta, melynek bibliographiai címe a következő: »*Gonosz házasság.* (Szavaltott az April 9-iki népgyűlésen.)« (Következik a költemény 3 lapon *Vajda János* aláírással.) A 3-ik lap alján: »(Ára 6 kr. váltó.)«; 4-dik lapon az impressum: »Nyomatott Beimel Józsefnél.« 8° 2 sztl. levél.

Ápr. 9-én (1848.) csakugyan volt is Pesten a múzeum-téren egy nagy népgyűlés, melyen, mint a *Pesti Hírlap* (26 sz.) írja, két lengyel nemzeti öltözetben német nyelven hívta fel a jelen volt több ezerre menő néptömeg részvételét a lengyelek iránt; lelkesítő szózatokat adtak elé az olasz szabadság érdekében s végül a rendre ügyelő választmány közzétett egy hirdetményt s ez volt a fő tárgy, hogy a veres szalagosok és tollasok ne üldöztessenek, mint az már megtörtént azért, mert a polgárság ebben a véres forradalom jelvényét látta. A *Pesti Hírlap* nem mondja ugyan, hogy Vajda költeménye is elszavaltott, egy pár más 1848-diki lap sem emlékszik meg róla; de azért

nem kétséges, hogy megtörtént s a népszerű tárgyú mű mindenestre hatott is. Azt hisszük, hogy ez a körülmény más egyebekkel együtt, hatott arra, hogy Lantossy emlékezetében, mint Petőfi műve, maradt meg e költemény; mert az épen nem hihető el, hogy Vajda egy akkor 4000 példányban már elterjedt mű tartalmát egyszerűen átvette volna. Álljon itt az egész költemény, melyről kellő felvilágosításokat kapni annál könnyebb lesz; mert szerzője még él.

GONOSZ HÁZASSÁG.

(Szavaltatott az April 9-iki népgyűlésen.)

Az igaz, hogy mostan szörnyű nagy kár volna,
Ha valaki silány meséket mondana;
Azonba' én mégis oly vakmerő vagyok,
Hogy egy csinos mesét mondani akarok.

Mesémben nem lesznek tündérek tatárok,
Minmagunkon történt meg az egész dolog;
És azért remélem, hogy végig hallgatják,
Különben jót állok, hogy még meg se bánják.

Szólni fogok én egy szépséges legényről,
S ennek dicséretes vitéz tetteiről;
Miként kalandozott szét a nagy világban,
Minő pusztítást tett özvegyek árvaiban . . .

Ez a szépséges szép legény -- Ausztria.
Itt lakik nem messze a felső szomszédban;
Különben mint a rossz pénzt ismerni szokják,
Ismeri őtet is a nagy kerek világ.

Ismertető jelül annyit mondok róla,
Hogy n' indig befelé fordult keze lába;
Szeme szájja orra soha száraz nem volt.
Íly rút lévén mégis sok szépet hódított.

Bátor is volt, mert nem félt a sötétség től,
Hét ország megszaladt szemtelenségétől;
Hát ily szép termettel, szívvel főruházva,
Hódításra indult ki a nagy világba . . .

No s hát, amint szerte szélllyel kalandozna,
Akad egy helyütt egy szép özvegy házára;
A melly épen nem rég temette el urát,
Elfelejtethetlen nagy Mátyás királyát.

Oda megy hozzája, vigasztalni kezdi,
Haiványpiros képét álnokul megcsípi;
Simogatja, hozzá kezd a bókölöshöz,
Nagyon jól állt a bók befordult lábához.

Szó ide szó oda, elég legyen annyi
 Hogy a szép özvegy már kezdett ingadozni;
 Utójára pedig így szólt a lovaghoz:
 Annyi mint a! no hát vezess az oltárhoz.

De erre a lovag hűledezni kezdett,
 Mert eszébe jut, hogy másnak ígérkezett;
 A vitéz lengyelnek, az elmés olasznak,
 A torzonborz csehnek s isten tudja hánynak!

De nagyon megtetszvéen az új magyar mátká,
 Kár lenne gondolá, derék egy perszóna!
 Annyira hogy el is ment az esküvőre,
 Ott a szép özveget szépen le is főzte . . .

Mert mindig mást beszélt mint a szive érzett,
 S lett egy gyümölcstelen átkos házas élet;
 És az isten, a ki mikoron esküdtek,
 Nem a szóra, hanem le a szívbe nézett,

Nem tartván az undok csábitót hibásnak,
 Büntetéssel fordult egyre a magyarnak,
 És így történt az, hogy három század óta
 Örökké e szegény hazát ostorozta!

Azonban az átok a gazt is eléri,
 Mert a magyar haza édes gyermekei
 Mostan egymás egyetértő szózatára
 Kardot rántanak a zsarnok mostohára! . . .

Ez alatt a régi megcsalatott mátkák,
 A szomszéd cseh-, lengyel- s a szép Olaszország,
 Kezet fogva csupán azért egyesülnek,
 Hogy a rút csábitót együtt boszulják meg!

Illyen vége lesz a hamis esküvésnek,
 S a mesében lévő szépséges legénynek;
 Kivánom is, adja a magyar istene
 Legyen a legrútább papuchhős belőle! . . .

Vajda János.

F. Z.

Repertorium a Petőfi-literatúrához.

XVI.¹⁾

Bolond Istók.

Petőfiből. A kutyák dala. A far-
kasok dala. (Két politikai illusztráció-
val.) 1895. 11. sz. márcz. 17. —

Legenda. (Travestia Petőfi hasonló
cízmű költ. után.) (1895. 52 sz.) —
Búcsú a feleslegtől. (Deficizites nóta.)
Petőfi után énekl. Lukács, a We-
kerle-utód. (Travestia *Búcsú a szí-
nészettől* költeményre. U. o. 35. sz.)
— *Ha.* (P. után énekl. Bánomisénffy.
U. o. 19 sz. máj. 12.)

Borsszem Jankó.

-- Petőfi szobra és társasága.
Aradi Petőfit remekül faragta —
Kár, hogy a „faiat“ bele nem bujtatta.
(1895. nov. 10. 45 sz.) —
A magyar nemes. — Ujságházi
Rákossy Jenő transcriptioja. — 1896.
37 sz.

Budapest.

Ifj. Bóné István: Petőfi nászútja.
(Egy kis epizód a költő életéből.)
1896. 225 sz. aug. 17. — Hol nyugszik
Petőfi? (Csányi Istvántól. Ada.) 215
sz. aug. 6.

Budapesti Hírlap.

Zöldi M. P. apósa. 1894. 229 sz.
— Egy német író ítélete Petőfi-
ről. (1895. 167 sz. jun. 21.) A Grimm
Hermann ítéletét közli. (L. *Pet.-Múz.*
VIII. 17 l.) — Bem tábornok parancs-
könyve. (U. o. 314 sz. nov. 16. L.
1848/49. *Történelmi Lapok.* 1895.
195 l.)

Dunántúli protestáns lap.

Ó. L. Jókai Mórnak pápai életéből.
1894. 1 sz.

Egyetemes Phil Közlöny.

Baróti Lajos: P. költeményeinek
1) L. még: II. 61, 125, 251, 311, 377. III. 305. IV. 93, 151, 259, 307. V. 21
140. VII. 46, 70, 103 l.

első kritikai kiadásáról. 1894. 505,
681, 789, 871 l. — *Rupp Kornél.*
Koltai Virgil: Petőfi Sándor. (Ismert.)
359 l. — *Bartal Antal:* Taffalko-
zások a classicus és modern költé-
szetben. (Több összevetés P. költe-
ményeiből is.) U. o.

— *Havas Adolf.* Der ungarische
Volksdichter Alex. Petőfi. Von dr.
Friedrich von Hoff's Mit Übersetzungs-
Proben von u. nach Heinr. Melas.
Leipzig, 1895. Aug. Schupp. Sr. 31 l.
1895. 418—19 l. (Ism.)

Zlinszky Aladár: Bán József, Pe-
tőfi hazafias lyrája. U. o. 752 l.
(Könyvism.)

Egyetértés.

A Kölnische Zeitung P. Sándor-
ról 1895. 35 sz.

— *Aradi Zsigmond új Petőfi-
szobra.* 1895. aug. 23. 229 sz. (L.
P. M. VII. 143 l.)

Prielle K. P. és *Prielle Kornélia.*
1896. 26 sz. jan. 27. (Utolsó közl.
a *Művészeti Lapok* után.)

Erdélyi Múzeum.

Gy. Hentaller: P. mint követje-
lőlt cz. művének ismertetése. 1894.
578 l.

Fővárosi Lapok.

— *Prém József:* Új P.-fordító.
(Schulpe Györgyről.) 1894. 315 sz. —
Szedlitska Lajos. P. Debreczenben.
U. o. 340 sz. —

— Petőfi Sándor, cs. k. közlegény
szobra. 1896. jul. 5. 183 sz. — *Pa-
lágyi Lajos:* Petőfi. (Háromi költe-
mény: I. Kegyelet. II. A jelen és a
jövő. III. Lant és kard.) U. o. ag. 9.

Hazánk.

Baróti Lajos: Jókai és P. 1894. 12 sz. — *Koltai Virgil*. U. o. 86 sz. — P. S. Vegyes művei. (Ism.) U. o. 273 sz.

Ifjúkor.

A magyar diák. — Parodia P. után. — *Irtá Soci*. (1896. 2 sz. okt. 11.)

Keresztény Magvető.

Décsi Mihály: Petőfi vallásos eszméi. 1895. 193—203. l.

Kolozsvár.

Petőfi S. életrajza. (Hír a Ferencziéle életrajzról. 1895. jun. 22.) — *Petőfi-Múzeum*. 1895. jul. 5.

Kolozsvári Közlöny.

Dózsa: Petőfi-emlékszobor. 1861. 7 és 34 sz.

Külföld.

Irod. havi folyóirat. Szerk. Moller Ede, Ujvári Béla.

Kertbeny: Petőfi's Tod vor dreissig Jahren. Jókai's Erinnerungen an Petőfi 1879. Zusammengestellt von K. M. Kertbeny. Mit einem Plan von Segesvár. Leipzig, Wilh. Friedrich. 1880. (Ismertetés e műről. I. 1879. 327 l.)

Magyar Hirlap.

Egy új angol Petőfi-fordító. — dó. 1895. jan. 27. 27 sz. (Melléklet)

Magyar Hirlap milleniumi albuma.

Bródy Sándor: Petőfi. 22. 1.

Magyar Polgár.

Nem várhatunk. (Tulajdonképen politikai cikk, kiindulva Petőfi pár költeményéből.) 1869. 112 sz. —

Dr. Meltzl Hugó: Petőfi, mint táblabíró. 1874. 1, 2, 6, 27, 28. sz. — P. egy elfeledett verse. (*Szi-*

nészadal.) 15 sz. *Főv. Lapok* után. — Még egy elfeledett P.-féle vers. (*Bujdosó*.) 19. sz. (Péchy Imrétől, a *Reform* után.) — P. első verse. (*Reform* után.) 21. sz. — P. születési háza. 52. sz. — P. két ismeretlen költ. *B. Szemle* után. (Oda járok. Egy goromba tábornokhoz.) 56. sz. — P.-sport. 64. sz. — *Péchy Imre*: P. Debreczenben. (*Reform* ut.) 122. sz. — *Meltzl Hugó*: A Petőfin kísértett legutolsó merénylet. (Greguss Á. díszelőszava.) 133. sz. — *Meltzl*. A P.-díszkiadás ügyéhez. U. o. — *Meltzl H.* Irodalmi merénylet. 136. sz. — Egy szerencsétlen budapesti lap. 137. sz. (*Főv. Lapok*.)

Dr. Meltzl Hugó: Legújabb ketős merénylet P. jelleme ellen. (A *Kelet népe* és a *Főv. Lapok* cz. budapesti lapokban.) 1878. 123. sz.

— Petőfi katonáskodásáról. (Bayer Ferencz cikke után a *Kosszorúból*.) 1879. 203. sz. — *Fónás*: Petőfi, Arany János, Vörösmarty és Egressy Gáborról. 205. sz. (Mellékleten.) — *Lengyel József*: Mégis Petőfi. 206—208. sz. (Mellékl.) — Hogy szül. Petőfi *Erdélyben* cz. költeménye? 225. sz. — P. egy ismeretlen költeménye. (Közli Csáktornyai Lajos a *Zsuzsikához* cz. költ. 1844-ből.) Átvéve a *Függetlenség* mutatv. számából. 287. sz. — Petőfiről. (Witt: P. S. Beck K. tollában cz. könyvről. 291. sz.)

Magyar Szalon.

Petőfi-szoba. (Költemény.) (1896. jan. XIII. év, IV füz. 847. l.)

Máramaros.

Diák Gyula: Paedagogiai eszmék Petőfi költeményeiben. 1894. 43. sz.

Mezőtúr és Vidéke.

— *Kolozsvári Aladár*: Petőfi és Arany Szalontán. 1894. 28. sz.

Művészeti Lapok.

Prielle Kornélia: Régmúlt idők-

ből. (A Petőfivel való története van újra elbeszélve, melyet maga a művész már ismételve megírt; noha most más részletekkel bővíti. 1895. 14-16. sz.)

Ország-Világ.

Petőfi Sándor (arczkép). 1896. I. 37. l. — P. domborművű arcsképe a múzeumban. U. o. 41. sz. 655. l. (Az Aradiféletről van szó. L. P. M. VII. 143. l.) — P.-szobor Segesvárt. (U. o.) — *Dr. Várady Antal*: Petőfi visszatér. 1896. 658. l. 42 sz. (Költemény.) — A Petőfi-társaság pályázata. U. o. 670 l. (L. P.—M. VIII. 64. lapon.)

Otthon.

Palotai Hugó: A tejes bögre. (Költemény Karvaly Mór képéhez, travestia a *Tintás üveg* után. IV. 1896. 275. l. decz. füz.)

Pesti Hirlap.

Z. F. Ünneplési láz. (1894. márcz. 20.) Egy ünnepről szól, melyet egy asztaltársaság tartott a P.-szobornál a költő nevenapján. — Petőfi-társ. ülése. (Ism. Ábrányi Kornél: Liszt és Petőfi cz. felolvasását. L. P. M. VIII. 24. l.) — Petőfi halála. 1896. aug. 7.

Pesti Napló.

Havas Adolf: Petőfi Tigris és Hiénája. 1894. 192. sz. — Közli továbbá Gyulai Pál rövid jelentését a Ferenczi Z. Petőfi-életrajzáról a Kisf.-Társ. 1895. jun. 19-ki ülésén. (1895. 167. sz.) — *László fhg.* A puszta télen. — Elemzés. — (U. o. 1895. szept. 8.) — *László fhg.* A cigányok. Leírás Petőfi költeménye után. (U. o.) Facsimileben.

Pesti Hirlap naptára.

Sipos Soma: P. fiáról. (1895. 68—72. l.)

Szabadság.

Csorványi István: A segesvári csata. (Történeti rajz az 1848—49-ki szabadságharczból.) 1896. szept. 20 és 22. 216—217 sz. (Két tárcza.)

Szatmári Hirlap.

Szabados Ede. P. epikus költészet. 1894. 53. sz.

Székelyföld.

Mihálycz János: P. költészetének korszakai. IX. 1890. 59. sz. jul. 24.

Tanulók Lapja.

Koltai Virgil dr.: Vörösmarty, Petőfi, Arany, mint hazafias költők. 1895. I. sz.

1848—49. Történelmi Lapok.

Szabó Samu: Bem tábornok parancskönyve. (1895. 195—197. l. IV. 23. sz.) Petőfiről két adatot közöl: 1. Szászsebes, ápril 3-ikán 1849. »Petőfi Sándor százados úr magát nálam jelentvén s mellettem szolgálatot tenni ajánlván én őt ezen hivatásban, mint segéd tisztet megtartottam.« — 2. »Táborhely Freidorf, Temesvár mellett, május 3. 1849. Május 1-től kezdő ranggal kineveztem Niuny és Petőfi Sándor vezérkari századosokat őrnagyoknak s az elsőt az ujjonnan alakulandó bánáti német honvéd zászlóalj parancsnokának.« — Petőfi halmvai. 32 l. — P.-emlék a murányi várban. 143 l. — P.-emlék Segesvárt. (1896. I. sz. 8 l.) — P. S. gyermekkori játszótársa. U. o. Utóbbi cikkben az van elmondva, hogy Szucsáky Imre kolozsvári lakos Borsód-megyében, Tisza-Palkonyán, hol P. apja egy évig a mészárszék bérlője volt, a költő játszótársa volt. Ez azonban csak mese, semmi más és az illető személyi tévedésén alapúl.

Új idők.

Szépirod., művészeti és társad. hetilap.

B—n: Petőfi apósa. (Képpel.) 1895. II. 171. l. (Szendrey Ignác.) 172. l.

Ung.

Mazuch Ede. A nő P. költészetében. 1894. 19—20 sz.

Ungaria.

Petőfi. Dumnezeul Ungurilor. (*A magyarok istene* Ford. Pituc Adalbert. 1895. 303 l.)

Vasárnapi Ujság.

Hentaller. P. mint követjelölt. cz. művének ismertetése. 1894. 39 sz. —

A még élő márcziusi ifjak. Barabás Miklós rajzai után. (Jókai, Vajda, Degré Al., Dobsa Al.) 1895. 11 sz. 163 l. — Szendrey Ignác. 41 sz.

670 l. (arczképpel.) — *Vajda János*: Petőfi napja. 162 l. — *Baráth Ferencz*: Egy Petőfi reliquia. 350 l. 22 sz. — Vachott Sándorné haláláról. (1896. 10 sz. 157 l.) — *Petőfi Sándor*: Mért nem születtem ezer év előtt? cz. költeményét közli *Költői hangok ezer éves múltunkról* cz. sorozatban. (U. o. 18 sz. 287 l.) — P.-emlék Segesvárt. 1896. 41 sz. — Petőfi-társaság. (U. o. 42. sz.)

Virgács.

Élczlap. Kolozsvár.

Nemzeti dal. (Parodia.) 1896. 12 sz. 90 l.

Vonatközások Petőfire.¹⁾

CCX. *Pesti Divatl.* (1844. 374 l. 12 sz. őszelő 3 hete.)

— »A *Honderü* igazgatója a veleszületett kegyes elmélkedéssel megfordítá a *Pesti Divatl* betűit s lapunkat chinai modorban palt-aviditsép-nek nevezi, szerkesztőjét pedig hiú, tudatlan, ábrándos és mákonyisza címekkel tisztel meg. — Mi nem mérünk hasonló nagy mértékkel, hanem a *Honderü* névnek csak a két utolsó betűjét fodítjuk meg, s ekkor az ő valódi neve: *Ür*, mi ismét megfordítva még hamisabb jelentőségű. Hogy a *P. Divatlap* szerkesztője valóban hiú, ábrándos, tudatlan-e, annak eldöntése nem egyedül a *Honderü* igazgatójára bízott, — azt azonban magam is elismerem, hogy egyszer életben csakugyan *mákonyisza* voltam; midőn t. i. P. Horváth Lázár *Álmok* cz. drámáját olvasgattam! engem legalább irodalmunk ezen leg-erősb opiumja egy-két perc alatt elaltatott; szinte rosszúl lettem tőle.»

¹⁾ L. P.—M. VII. 142 l.

E hely annyiban érdekes Petőfire nézve, mert e kis cikk első fele s Petőfi *A Honderühöz* című költeményének első versszaka tartalmokban megegyeznek. Petőfi költeménye megjelent 1845. II—IV. 594 l. (aug. 7.)

CCXI. *Erdélyi Híradó.* 1848.

A *Morgenröthe* szerint a *Honderü* jövő félévben, mindenesetre, átalakuláson fog keresztül menni. Ki szerkesztendi, még nincs tudva, mert báró *Eötvös* és *Petőfi*, kiket m. H(orváth) ur e végett felszólított, nem vállalkoztak. (324. sz. febr. 8.)

CCXII. U. o Csernátóni írja Pestről (márcz. 18-a, éjjel 12 órakor): — »Petőfi hatalmas verse több ezer példányokban kering magyarul és németül; melodiája nem kielégítő, a régi sírva vígadó tyusza, minden harcias tűz kifejezése nélkül, minék pedig leginkább kinyomva kellene benne lenni. — *Petőfi* indítványára a városház tér »szabadság tere«, az egyetemi tér »mart. 15-ke tere«, a

hatvani utcza »szabadsajtó utcza« nevet váltottak. (339 sz. mart. 28.)

CCXIII. *U. o.* a színházi előadásról (Pest Mart. 16.): »az előadás (Bánk bán) felfüggesztetett s darabok énekeltek Hunyadiából, úgy népdalok Füredi által, Szózat, egy himnus, Petőfinek emlitem forradalmi dala, melynek végszávaiban Egresi hatalmas szónoklata után az egész közönség kiáltása vegyült, a marseillaise, Rákóczi-induló« stb. (337 sz. márcz. 24. 2-ik iv.)

CCXIV. *Pesti Hírlap.* (1849. 273. sz. apr. 26.)

»Annak öröme, hogy a császáriak kivonultak Pestről, a nemzeti színházban *Capriciosa* vigj. helyett egy érdekes ének és szavaltati egyveleg rendeztetett 2 felvonásban. A színház nem volt ugyan tömve, de az örömittas közönség lelkesedése annál határtalannabb.« Eléadták a *Rákóczi-indulót*, a *Hymnust*, Hollósi Kornélia énekelte a *Télen-nyáron pusztán az én lakásom* népdalt, »Fáncsi Petőfinek ily című egy versét: »*Európa csendes*«; Komlossi Ida pedig Erdélyi *Riadóját* szavaltta el« stb. *U.* itt közli az *Európa csendes* cz. költeményt »1849-ki april 24-ke ünnepén szavaltatott a nemz. színházban« jegyzettel.

CCXV. *U. o.* (285 sz. máj. 10. 491.) közölve *Bem altábornagy urnak a honvédelmi bizottmányhoz írt levele*,

átvéve a *Honvédből.* (Lugos, apr. 23. 1849.)

CCXVI. *Nép Barátja.* (1848. jun. 11. 2 sz. 27 l.)

Arany János írja *Önkéntes sereg* cz. cikkében:

„Ha a föld isten kalapja:

Hazánk a bokréta rajta“ —

ezt olvastam valahol, egy nótáskönyvben. Csinálhatta volna így is, a' ki csinálta:

Ha a föld az isten kertje:

Magyar nép a' virág benne.

CCXVII. *U. o.* (jul. 2. 5 sz. 661.) Arany János *Egy életünk egy halálunk*... költeményének jelígeje Petőfi e 2 sora:

„Muzsika szól, verbuválnak
Csapj fel, öcsém, katonának!“

CCXVIII. *U. o.* (jul. 9. 6 sz. 83 l.) Petőfi István köv. *Dal*-a:

Elmegyek én katonának, az leszek,
Vészben forog édes hazám, én megyek;
Jobb karommal eddig rózsám öleltem,
Most hazámnak védelmére emelem.

Szerettem én, szeretem a' rózsámat,
De még jobban szeretem a' hazámat;
Bátran néztem én a' rózsám szemébe,
Még bátrabban nézek az ellenségre.

Édes fia vagyok én az anyámnak,
Igaz fia leszek kedves hazámnak;
Megteszem, mit tenni vagyok köteles,
Hogy nevemre lehessen én érdemes.

Szembe szállhat ezer halál énvelem,
Reám, tudom, nem fog szállni félelem;
Bátor voltam, bátor leszek halálig,
Ha meghalok, becsületemre válik.

Ferencai Zoltán.

Vegyesek.

— Szendrey Ignác, a Petőfi és Gyulai Pál apósa meghalt 1895. szept. 26-án reggel 8 órakor Budapesten, Gyulainak Sándor-u. 13-dik sz. a. házában (I em.). Gyászóják a kiadott szomorújelentő szerint: neje, Gyulai Pál és gyermekei, Aranka és Kálmán, valamint Horváth Ilona, mint unokák; Horváth Tibor, mint dédunoka; Szalay

Irén, a Gyulai Kálmán neje; Hellebránt Árpád, a Gyulai Aranka férje. — Szendrey, mint a néhai gr. Károlyi Lajos jószágainak nyug. jószágfelligyelője, élete 95-dik évében halt meg. L. róla az akkori lapokat: *Egyetértés* 284—285 sz., *Pester Lloyd* 221—222 sz. *Abendbl.* Eltemették szept. 28-án d. u. 3 órakor a Kerepes-uti temetőbe.

— **Sárkány János**, a szarvasi ág. evangélikus egyház lelkésze, főesperes, Petőfinek egykori tanulatársa, ki róla becses adatokat is közölt volt, 75 éves korában, 1895 június 18-án meghalt Szarvason. Sárkány Sámuel bányakerületi püspök a testvérbátyját gyászolja benne.

— **Imreh Sándor**, marosvásárhelyi nyomdász, 1848—49-iki honvéd, a ki főleg Petőfi haláláról egész kis irodalmat írt össze a *Marosvidékben*, meghalt 66 éves korában 1895 decz. 25-én. Czikkeivel foglalkozni fog folyóiratunk a *Petőfi elhunásának irodalma* közleményben. (Haláláról l. 1848—1849. *Tört. Lapok*. 1895. 204 L.)

— **Szendrey Júlia születési helye**. Dr. Hellebrant Árpád, a tudományos akadémia könyvtárosa, feleségével, Gyulai Pál leányával, 1895. nyarán Keszthelyen időzvéen, — mint a *Keszthelyi Hírlap* írja — felkeresték nagynénjüknél, Szendrey Juliának születési helyét az Újmajorban Szendrey Juliának édesapja, Szendrey Ignác, Petőfi és Gyulai Pál apósa, 1826—30-ig újmajori ispán volt, innen ment el 1830-ban Szatmármegyébe Károlyi Lajos grófhöz, kinek később jószágigazgatója lett Erdődön. 1829. évelő napján született Petőfi Juliskája s így az újmajori régi ispáni lakás, mely körülbelül 100 éves épület, volt Szendrey Juliának, Petőfi Sándornénak születési helye.

— **Ferenczi Zoltán** 1895. febr. 17-én Kolozsvárt a városház nagy termében d. u. 3 órákor az iparosok számára Petőfiről nyilvános előadást tartott. (V. ö. az akkori kolozsvári lapokat.)

— **Petőfi-szobor Amerikában**. San-Francisko híres parkjában több nagy költő szobra áll, így Goetheé, Schilleré is. Mikor Schiller szobra javára nagy ünnepet rendeztek, a magyarok lelkesen vettek benne részt és szép összeget gyűjtöttek a csárdával s cigányzenével. Erre a németek és anglok ajánkoztak, hogy ők is szívesen részt vesznek egy magyar költőnek emelendő szobor költségeiben s így született meg az ottani magyarokban az eszme, hogy Petőfi-nek szobrot emeljenek. Lesz-e csakugyan belőle valami? (*Pesti Hírlap*. 1895 decz. 12.)

— **Petőfi-émlék Segesvári**. A segesvári Petőfi-émléket 1897-re Köllő Miklós el fogja készíteni 16000 forintban. A bizottság meg is kötötte a szerződést. E mellett a bizottság 2000 forintban az állítólagos sírra is oszlopot tesz szintén Köllő terve szerint. Az összegből 16000 forint együtt van; a hiányzó összeget a Petőfi-társ. tól fogják kérni. (*Budapesti Hírlap*. 1895. 348 sz. decz. 20.)

— **Horváth Árpád könyvtára**. Szentiványi Mészáros Károly dr. a megboldogult Hor-

váth Árpád 4000 műből álló könyvtárát, melyet 6000 forint vett, a pesti nemzeti múz.-nak adta. Ebben a könyvtárban kiválóan érdekes az, hogy a pötkérdés irodalma gazdag benne. T. i. Horváth volt Petőfine 2-dik férje s mint ilyen, hihetőleg neje ösztönzésére, e kérdés nagyon érdekelte, ezt tartotta a szociológia legérdekesebb problémájának; ezért egész külön alcsoportok vannak e könyvtárban a nő fiziológiájának, lélek- és erkölcsstanának, munkakörének, emancipációjának irodalmáról (*Budap. Hírlap*. 1896. jan. 31. s egy-korú lapok.)

— **Petőfi kápolnája**. A gr. Károlyi-család az ezredéves kiállításra külön pavillont akart építtetni; azonban közös tanácskozáson elhatározta, hogy azt a 16000 forintot, mibe egy ily pavillon került volna, az erődíj templom renováltatására fordítja, melyben 1847. szept. 8-án Petőfi Sándor megesküdt Szendrey Juliával. (*Egyetértés*. 1896. 126 sz. máj. 7.)

— **Vachott Sándorné** (Csapó Mária), ki *Emlékirataiban* annyi fontos adatot közölt Petőfiről is, az Etelek nővére, meghalt 1896. febr. 29-én Tapolczán. Eltemették márcz. 3-án Gyula-Kesziben. (*Vasárn. Ujs.* 1896. 10 sz. 157 L.)

— **Dankó József** szobrász elkészítette Petőfi és Deák kis alakú mellszobrainak mintáit, Ezeket 1895. decz. 21-én a képzőművészeti bizottság Budapesten bronzbaöntésre elfogadta.

— **Petőfi emléke egy katonai együletben**. A katonai *Ern.-egylet*-ben a custozzai csata évfordulójára rendezett ünnepen 1896. jul. 1-én az elnök, Bellobradics Lipót, nyug. közös hadsereg. kapitányt indítványt tett egy *Petőfi-emlék* létesítésére. (A felhívást l. *Egyetértés* 1896. jul. 2. 180 sz.)

— **A Petőfi-társaság** egyik tavaszi ülésén 1896-ban Páladiját tűzött ki egy oly, Petőfi költészetéről írandó esszé-re, mely legfőkébb oly terjedelmű lehet, hogy egy ülésen felolvasható legyen. A határidő szept. 30-dika volt s a mint a lapok írták, erre 10 pályamű érkezett be.

— **Pájer Antal** verse *Jáskam Figyelő* 1. sz. tárza:

Ha élne, oh, ha élne most Petőfi!

Elmondanám neki:

Hogy a legeslegszentebb igazságnak

Nyakát mint törte ki, —

Midőn azt énekelte vakmerően

— Ó másképp oly szerény —

Hogy soha, sohasem lesz híres város

E földön Jászberény.

(Magy. Polg. 1872. 73. sz.)